

Obsah 1/2025

Problémy, state

- 3 EMMEROVÁ, I.:** Krízová intervencia v škole a tímová spolupráca

Z výskumu

- 12 LUDVIGH CINTULOVÁ, L.:** Mapovanie potrieb mladých ľudí v kontexte štandardov kvality práce s mládežou
- 32 RUNA, T.:** Ľudské práva očami žiakov: Znalosti, vnímanie a zdroj informácií
- 41 PÉTIOVÁ, M.:** Rizikové správanie žiakov základných a stredných škôl

Informácie

- 53 SELICKÁ, D.:** Dobrovoľníci v Rozvojovom tíme Malý Slavkov

Contents I/2025

Problems, treatises

- 3 EMMEROVÁ, I.:** Crisis Intervention in Schools and Team Collaboration

Research

- 12 LUDVIGH CINTULOVÁ, L.:** Mapping the Needs of Young People in the Context of Youth Work Quality Standards
- 32 RUNA, T.:** Human Rights Through the Eyes of Pupils: Knowledge, Perception and Sources of Information
- 41 PÉTIOVÁ, M.:** Risky Behavior of Primary and Secondary School Pupils

Information

- 53 SELICKÁ, D.:** Volunteers in the Development Team of Malý Slavkov

Krízová intervencia v škole a tímová spolupráca

Ingrid EMMEROVÁ^{*/}

Úvod

Kríza je populárny a často používaný pojem, ktorý popisuje dramatickú zmenu s negatívnymi emóciami. Bakošová (2023) ju charakterizuje ako náročnú životnú situáciu, ktorá je neštandardná, vznikla náhodne a zasahuje do života človeka a tým, že sa objavuje náhle, narúša jeho stabilitu. Táto situácia môže podľa intenzity chaosu a zmätku vyústiť do krízového stavu.

Podľa Špatenkovej (2017) definícia krízy zvyčajne postihuje tri základné zložky krízy: *nastane určitá spúšťacia udalosť, jedinec ju vníma ako ohrozujúcu a nebezpečnú, zvyčajné spôsoby zvládania zlyhávajú*. V efektívnej krízovej intervencii by mali byť tieto tri zložky identifikované a pochopené. Krízová intervencia je širší pojem, zameriame sa na **krízovú intervenciu v školách**.

1. Krízová intervencia v škole

Intervenciu definujú Bělík, Hoferková, Kraus a kol. (2017) ako akútny odborný zásah. V etopédii sú to pedagogické opatrenia, ktoré zasahujú do prirodzených sociálnych životných situácií jedinca s poruchami (problémami) emócií a správania. Krízová intervencia znamená zásah, zákrok, resp. zakročenie v kríze. Špatenková (2011) ju vymedzuje ako špecializovanú pomoc osobám, ktoré sa ocitli v kríze, teda v situácii, ktorá spôsobuje zmeny v ich zvyčajnom spôsobe života a vyvoláva stav nerovnováhy, ohrozenia a stresu.

---

^{*/} Prof. PhDr. Ingrid Emmerová, PhD., Pedagogická fakulta KU, Katedra pedagogiky a psychológie, Ružomberok, e-mail: ingrid.emmerova@ku.sk

---

Anyaliová a kol. (2023) v súvislosti s krízovými situáciami v školách uvádzajú typy kríz u žiakov:

vývinové krízy (prechod z jednej vývinovej úrovne do druhej) a **situačné krízy** (neočakávané a náhodné). Situačné krízy prekvapia školskú komunitu nečakane a často škola potrebuje pomoc zvonka. Zasiahnutí bývajú žiaci, učitelia i ďalší zamestnanci školy.

Za **špecifické krízové situácie** sa považujú udalosti:

- ▶ s mimoriadne závažným dopadom na školskú komunitu a spoločnosť,
- ▶ s potenciálom polarizovať spoločnosť,
- ▶ s väčším počtom mŕtvych a zranených,
- ▶ s históriou riešenia tráum a strát v školskej komunite v poslednom roku,
- ▶ s väčším počtom zasiahnutých (trieda, celá škola),
- ▶ s obzvlášť zraniteľnou alebo traumatizovanou populáciou v školskej komunite,
- ▶ vysoko sledované médiami.

Odborníci krízovej intervencie (Gajdošová, 2020; Špatenková, 2017) zdôrazňujú tieto základné princípy a špecifické znaky krízovej intervencie:

- ▶ Kríza má vždy individuálny charakter.
- ▶ Krízový stav je časovo obmedzený.
- ▶ Pomoc by mala byť dostupná a čo najrýchlejšia.
- ▶ Štruktúrovaný, aktívny, alebo aj direktívny prístup.
- ▶ Odborná práca v krízovej intervencii je eklektická.
- ▶ Starostlivosť by mala byť kontinuálna, brať do úvahy kontext vzťahov klienta. Mala by mať definované aspoň minimálne dosiahnuteľné ciele.
- ▶ Pre zvládnutie krízy a prevencie od začiatku posilňovať kompetencie klienta.
- ▶ Ťažisko práce s klientom tvorí riešenie problému.
- ▶ Východiskom je vyhodnotenie situácie a komunikácia s klientom.
- ▶ Prvým krokom je diagnostikovanie krízy, jej času a miesta vzniku.
- ▶ S klientom by sme mali smerovať len do blízkej budúcnosti.
- ▶ Riešenie krízy vychádza z bio-psycho-sociálne-duchovnej oblasti.
- ▶ Starostlivosť musí počítat' aj s možnosťou zhoršenia stavu a treba ju poskytovať v najmenej ohrozujúcom a obmedzujúcom priestore.

Krízová intervencia je podľa Anyalaiovej, Lednickej, Krnáčovej a Križa (2023) následne **vnímavou reakciou školy na závažnú akútnu krízu**, ktorú prežívajú ľudia v školskom prostredí a nemajú ju pod kontrolou. Školy – nielen v dobe mimoriadnej spoločenskej situácie – zažívajú menšie či väčšie otrasy. **Základom dobrej adaptácie a zvládania náročných situácií je bezpečná atmosféra vo vnútri školy (prevencia)**, ktorá ju chráni pred tým, aby sa rozpadla pri prvom náraze. V čase, keď sa nič závažné nedeje a škola nie je v krízovej situácii, je potrebné pre prípad krízy vytvoriť krízový plán (**príprava**). V čase krízy už nie je dost' času pripravovať materiály a rozdeľovať kompetencie, kto je za čo zodpovedný. Dobrá príprava významne pomáha školskému systému adekvátne reagovať na znížené bezpečie, strach a stratu kontroly (**intervencia**) a vytvárať príležitosti pre nové hodnoty v bezpečnom spoločnom živote (**postvencia**), ktoré pomôžu školskému systému zotaviť sa z krízovej udalosti, ba dokonca sa posilniť (**reziliencia**).

Východiská pre realizáciu krízovej intervencie sú rozpracované v **Štandardoch odborných činností – Krízová intervencia** (2021). Poskytovateľ krízovej intervencie:

- ▶ je psychológ, sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg so vzdelaním v krízovej intervencii,
- ▶ sa kontinuálne v tomto smere ďalej vzdeláva a dopĺňa si vedomosti, aby poskytoval svoje služby v súlade s najnovším vedeckým poznaním,
- ▶ je členom školského podporného tímu s absolvovaným výcvikom krízovej intervencie zabezpečuje špecifickú agendu v týchto oblastiach:
  - prevencia (presadzovanie bezpečných škôl),
  - príprava krízových plánov,
  - edukácia pedagogických a iných odborných zamestnancov v škole,
  - realizácia krízovej intervencie v spolupráci s príslušným poradenským zariadením,
  - poskytovanie „post intervencie“,
  - plánovanie, posúdenie vplyvu udalosti, poradenstvo, konzultácie, skrining zameraný na mapovanie, kto ďalší v škole potrebuje krízovú intervenciu,
  - realizuje vzdelávanie a osvetovú činnosť pre riaditeľov škôl, zameranú na potrebu a opodstatnenie krízovej intervencie ako účinného nástroja pre prevenciu posttraumatickej stresovej poruchy.

Samotná realizácia krízovej intervencie je prispôsobená aktuálnej situácii, možnostiam a potrebám skupiny. Odborný tím zohľadňuje tempo skupiny a volí adekvátne odborné postupy krízovej intervencie.

Ako uvádza Madro (2020), adresná krízová intervencia pomáha naštartovať adaptívne mechanizmy zvládania, urýchľuje psychickú rekonvalescenciu a minimalizuje dopady na psychické zdravie jedinca a spoločnosti do budúcnosti.

Prekonanie, zvládnutie krízy podľa Špatenkovej (2017) znamená znovuzískanie energie potrebnej na „normálne“ fungovanie, obnovenie vzťahov a väzieb k ľuďom, opätovnú schopnosť cítiť uspokojenie alebo dokonca radosť, ťažkosti nie sú stále a nekonečné, ale môžu sa čas od času znovu aktivizovať. Väčšina kríz prináša so sebou určité ohrozenie, nebezpečenstvo, zničenie či stratu, na druhej strane vždy možno nahliadať na krízu ako na príležitosť či šancu. Podobne podľa Vodáčkovej (2020) kríza nesie možnosť zásadnej zmeny, z čoho vyplýva, že je zároveň nebezpečenstvom i príležitosťou.

Růžička et al. (2013) upozorňujú, že učiteľ je v súvislosti s krízovou intervenciou považovaný za laika či vyškoleného laika. Účinná intervencia učiteľa môže byť užitočnou podporou, pretože *ukľudní jedinca v kríze, stabilizuje jeho stav a zníži nebezpečenstvo*.

Krízovú intervenciu samozrejme poskytujú poradenské zariadenia, ďalej napríklad Ipčko, Modrý anjel, Inštitút osobnostného rozvoja. Dôležitú úlohu zohrávajú **linky dôvery**, ktoré sú často kontaktom medzi mladým človekom v problémovej situácii a odborníkmi, ktorí môžu poskytnúť pomoc. Vzhľadom na skutočnosť, že žiaci základných a stredných škôl sú veľmi aktívni v online prostredí, pozitívne možno hodnotiť **internetové poradne odborníkov** (napríklad internetovú linku dôvery IPčko, odpisemeti.sk). Je vhodné v školách zverejniť ich kontaktné údaje, napríklad na nástenkách.

2. Školský podporný tím

Slovenská republika v roku 2023 zaviedla do regionálneho školstva **system podporných opatrení** vo výchove a vzdelávaní, ktoré boli zapracované do školského zákona (novela č. 182/2023 Z. z.) s účinnosťou od 1. septembra 2023. Zavedenie nových podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní prispieva k tomu, aby školský systém adresnejšie reagoval na rozmanité individuálne výchovno-vzdelávacie a špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiakov a zvyšoval tak ich šance na úspešnosť vo vzdelávaní, ale aj v živote a spoločnosti.

Zákon č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v § 84a definuje školský podporný tím. Riaditeľ materskej, základnej alebo strednej školy môže na účely inkluzívneho vzdelávania vytvoriť školský podporný tím, ktorého úlohou je najmä koordinovať rozvoj inkluzívneho vzdelávania, zabezpečiť vo výchove a vzdelávaní uplatňovanie používania prístupov a stratégií, ktoré vyplývajú z jednotlivých odborov vedy a techniky, spolupracovať so zariadením poradenstva a prevencie a ďalšími subjektmi pri podpore detí, žiakov a ich

---

zákonných zástupcov v oblasti výchovy a vzdelávania, poskytovať poradenstvo deťom, žiakom a zákonným zástupcom a metodickú podporu pedagogickým zamestnancom, podieľať sa na tvorbe školského vzdelávacieho programu.

Členom školského podporného tímu je školský špeciálny pedagóg a všetci odborní zamestnanci príslušnej školy. Členmi školského podporného tímu môžu byť aj iní pedagogickí zamestnanci. Zloženie školského podporného tímu upraví riaditeľ vo vnútornom predpise po prerokovaní v pedagogickej rade, ak je zriadená.

Riaditeľ zhodnotí reálnu situáciu vo svojej škole podľa skladby žiakov. Ak má škola vysoký podiel žiakov z marginalizovanej komunity, je vhodné, aby bol členom školského podporného tímu *sociálny pedagóg*, ktorý podporuje začleňovanie žiakov do triedy či skupiny, posilňuje komunikáciu s rodinou a zákonnými zástupcami žiakov, mapuje rodinné prostredie, pomáha pri budovaní pozitívnej klímy v triede a škole. *Školský psychológ* podporuje adaptáciu žiakov na školské prostredie, poskytuje poradenstvo v súvislosti s vývinovými potrebami žiakov a pod. *Školský špeciálny pedagóg* pracuje so žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Títo zamestnanci školy zohrávajú ťažiskovú úlohu aj pri realizovaní krízovej intervencie.

Podľa Bezákovej a kol. (2022) školský podporný tím predstavuje funkčné prepojenie medzi 1. a 2. stupňom podpornej úrovne v prostredí školy a v prípade potreby zabezpečuje aj prepojenie so zariadeniami poradenstva a prevencie na 3., 4. a 5. stupni podpornej úrovne.

Ako uvádzajú Krnáčová a Križo (2021) školský podporný tím je spolupracujúca skupina ľudí zostavená z odborných a pedagogických zamestnancov školy, ktorí sa aktívne podieľajú na tvorbe rešpektujúcej kultúry školy ako učiacej sa organizácie. Činnosť týchto odborníkov je nutné koordinovať, aby sa zvýšil ich vplyv na budovanie pozitívnej klímy školy.

Gálová a kol. (2023) približujú, že členovia školského podporného tímu môžu spolupracovať s ďalšími aktérmi školskej komunity v menších skupinách – *subtímoch*. Personálne zloženie subtímu sa formuje podľa konkrétneho prípadu, resp. situácie do subtímu. Okrem člena školského podporného tímu (prípadne viacerých jeho členov) môžu byť zapojení interní spolupracovníci, napr. vedenie školy, pedagogickí asistenti, vychovatelia v školských kluboch detí, ale aj externí spolupracovníci – odborní zamestnanci zariadenia poradenstva a prevencie a ďalší ľudia z pomáhajúcich podporných profesií – terénny sociálny pracovník, komunitný pracovník, asistent podpory zdravia, zdravotnícky personál, kolízny opatrovník, kurátor a i. Medzirezortná spolupráca sa týka pracovníkov rezortu školstva (regionálne úrady školskej správy, štátna školská inšpekcia, metodicko-pedagogické centrá), rezortu sociálnych vecí a rodiny (oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, centrá pre deti a rodinu, komunitné a nízkoprahové centrá), rezortu zdravotníctva (pediatri, centrá pre liečbu drogových závislostí, psychiatrické

---

ambulancie a pod.), rezortu vnútra (polícia, hasičský a záchranný zbor), rezortu spravodlivosti (súdy, ústavy na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých, mediácia a probácia), rezortu kultúry (kultúrne zariadenia, cirkevné spoločenstvá, osvetové strediská) a pod.

Bezáková a kol. (2022) uvádzajú **príklady aktivít a univerzálnych preventívno-výchovných činností:**

Ranné kruhy –

(ranná pohoda, komunitka, svetielka...) – pravidelné krátke stretnutia žiakov s triednym učiteľom (max. do 15 min.), kde navzájom komunikujú o svojich pocitoch, postrehoch, dojmach, zážitkoch. Ranné kruhy sú nenáročnou formou univerzálnej prevencie, sú vhodné na naladenie sa alebo spoločné ukončenie dňa. Vyžadujú bezpečné prostredie v triede a zo začiatku schopnosť triedneho učiteľa facilitovať diskusiu (reflektívne viesť) žiakov (neskôr, vo vyšších ročníkoch, môžu facilitáciu prebrať aj žiaci). Môžu obsahovať aktivity, alebo len voľnú diskusiu. Pre učiteľov, ktorí začínajú s rannými kruhmi, je vhodné zabezpečiť aspoň krátke vzdelávanie v tejto téme.

Reflexia na vyučovaní –

reflexia je schopnosť zamyslieť sa nad vlastným prežívaním a správaním, zhodnotiť svoje silné aj slabé stránky, dokázať sa oceniť, ale aj hľadať cesty k zlepšeniu. Reflexia na vyučovaní sa môže vzťahovať na obsah vzdelávania, vlastnú iniciatívu na vyučovaní, skupinovú prácu, osobné prežívanie, vzťah so spolužiakmi a učiteľom a mnohé ďalšie témy. Učiteľ podporuje reflexiu otázkami, ale aj vlastnou úprimnosťou a vytvorením bezpečného prostredia v triede.

Školská a rovesnícka mediácia –

mediácia je funkčný nástroj na porozumenie a riešenie konfliktu v medziludských vzťahoch. V mediácii sa pozerá na potreby všetkých zúčastnených s porozumením a hľadaním spoločného riešenia. Učiteľ dokáže riešiť konflikty medzi žiakmi, napríklad formou nenásilnej komunikácie.

Medzigeneračné programy –

je to cielené vytváranie vzájomných priateľstiev medzi žiakmi rozličných vekových kategórií, aj ich vzťahov s učiteľmi, zákonnými zástupcami a staršími ľuďmi. Priateľstvá by sa mali vytvárať prirodzene, vytváraním príležitostí na spoločné učenie, aktivity, záľuby, akcie. Pravidelné vytváranie spojení medzi žiakmi rôznych ročníkov školy pre nadviazanie osobnejších kontaktov prináša pozitívnu klímu školy; prenos zodpovednosti za plánovanie a realizáciu stretnutí na žiakov pod vedením dospelého; prirodzenú prevenciu pred šikanovaním v škole, rozvoj inkluzívnej kultúry školy; rozvoj školskej participácie

---

prostredníctvom prípravy a plánovania stretnutí, ich realizácie a následného reflektovania týchto stretnutí.

Sociálno-psychologické programy –

podporujú zdravý emocionálny a sociálny vývin žiaka, podporujú rozvoj zdravej klímy v triede a prehľbovanie vzájomných vzťahov aj s triednym učiteľom. Žiaci v nich nachádzajú odpovede na rôzne otázky spojené so svojím prežívaním zaujímavou až hravou formou. Odporúčajú sa najmä dlhodobé programy, ktoré trvajú celý školský rok. Tieto programy zvyčajne vyžadujú spoluvedenie vyškoleného člena školského podporného tímu/odborného zamestnanca a triedneho učiteľa. Príklady takýchto programov sú Zippyho kamaráti, Druhý krok, Cesta k emocionálnej zrelosti.

Kreatívne programy –

rozvíjajú u žiakov fantáziu, kreativitu a schopnosť vyjadriť svoje postoje, pocity a myšlienky aj iným ako verbálnym spôsobom. Kreatívne programy sú zamerané na zážitok z tvorby a následnú spoločnú reflexiu. Tieto programy vyžadujú absolvovanie vzdelávacieho kurzu.

Programy kariérovej výchovy –

úlohou kariérových intervencií je povzbudzovať žiakov k tomu, aby sa zapájali do aktivít, ktoré podporujú spoznávanie a skúmanie sveta práce a vzbudzujú záujem o svoju budúcnosť. Celoškolsky realizovaná kariérová výchova a kariérové poradenstvo majú pozitívny vplyv na školskú úspešnosť žiakov.

Lipnická (2022) upozorňuje na nevyhnutnosť tímovej spolupráce v inkluzívnej edukácii. V tímovej spolupráci zainteresovaných subjektov ide o permanentné zladňovanie, koordinovanie, realizovanie a hodnotenie rozmanitých pedagogických a odborných činností na školskej, triednej alebo individuálnej úrovni. Ľudia v tímoch pracujú na plnení úloh v edukačnom procese, radia sa, pomáhajú si, stretávajú sa pre aktualizovanie, prehodnocovanie a plánovanie zmien v profesionálne vedených činnostiach, zlepšovanie vzťahov a spolupráce v inkluzívnej edukácii žiakov. V inkluzívnej edukácii pracujú tímy pedagogických a odborných zamestnancov v internom aj externom prostredí školy podľa legislatívnych, etických aj pracovných požiadaviek a pravidiel.

Záver

Škola je významný výchovný a socializačný činiteľ, je aj zdroj reziliencie. Predstavuje stabilitu, stimulujúce a podporujúce prostredie, poskytuje priestor pre osobný rozvoj. Škola musí poskytnúť pocit patriť niekam, pocit úspechu a podporu sebaúcty.

Základnou podmienku pre optimálny výchovno-vzdelávací proces je bezpečnosť školského prostredia. Bezpečnosť v škole by mala byť samozrejmosťou pre všetkých žiakov (bez ohľadu na vek, pohlavie či sociálne prostredie, z ktorého pochádzajú), ako aj pre všetkých zamestnancov školy. Bezpečnosť školského prostredia je aktuálnou výzvou pre rozvoj vybraných kompetencií učiteľov, ako i ďalších zamestnancov základných a stredných škôl. Problematika zmysluplného riešenia bezpečnosti školského prostredia je v súčasnosti veľmi naliehavá. Bezpečné školské prostredie ovplyvňuje spokojnosť žiakov, čo sa pozitívne premieta do vzdelávacích výsledkov. **Poskytovanie krízovej intervencie v prípade krízovej situácie prispieva k pocitu bezpečia a celkovej bezpečnosti školského prostredia.**

Príspevok je priebežným výstupom projektu KEGA 012KU-4/2022 Bezpečnosť školského prostredia – nová výzva pre rozvoj vybraných kompetencií učiteľov základných a stredných škôl.

Súhrn

Príspevok sa zaoberá krízovou intervenciou v škole. Krízová intervencia v školách sa odohráva v rovine riešenia problému žiaka, ale aj učiteľa, pomáha pri prekonávaní konkrétnych prekážok. Snahou je pomôcť žiakovi či učiteľovi, vytvoriť bezpečný priestor, aktivovať zdroje podpory a zamerať sa na obnovu vlastných síl. Osobitne prínosná je tímová spolupráca pedagogických a odborných zamestnancov škôl, ako aj ďalších profesionálov.

Abstract

The paper deals with crisis intervention in school. Crisis intervention in schools takes place in the plane of solving the problem of the pupil, but also of the teacher, it helps in overcoming specific obstacles. It seeks to help the pupil or teacher, to create a safe space, to activate sources of support and to focus on rebuilding one's own strength. The teamwork of the school's teaching and professional staff, as well as other professionals, is particularly beneficial.

Literatúra

ANYALAIOVÁ, M. – LEDNICKÁ, J. – KRNÁČOVÁ, Z. – KRIŽO, V.: *Krízová intervencia v školskom prostredí*. Bratislava: Inklucentrum, 2023, 24 s. ISBN 978-80-974157-5-4

ANYALAIOVÁ, M. et al.: *Krízové situácie v školách a špeciálnych výchovných zariadeniach počas mimoriadnych udalostí*. Bratislava: Národný inštitút vzdelávania a mládeže, 2023, 34 s.

BAKOŠOVÁ, Z.: *Výchova pre život – zvládanie náročných životných situácií*. In: *Výchova, vzdelávanie, prevencia a pomoc žiakom v náročných životných situáciách*. Žilina: UNIZA, 2023, s. 157 – 168. ISBN 978-80-554-1997-8

BĚLÍK, V. – HOFFERKOVÁ, S. – KRAUS, B. et al.: *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017, 120 s. ISBN 978-80-271-0599-1

BEZÁKOVÁ, J. a kol.: *Školský podporný tím. Teoretický a praktický sprievodca*. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2022, 174 s. ISBN 978-80-89698-32-5

GAJDOŠOVÁ, E.: *Krízová intervencia v škole a pomoc školského psychológa*. In: *Duševné zdravie v školách v kontexte kríz a krízovej intervencie*. Žilina: IPV, 2020, s. 51 – 56. ISBN 978-80-89902-20-0

GÁLOVÁ, K. a kol.: *Školský podporný tím. Teoretický a praktický sprievodca. Manuál pre riaditeľa školy*. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2023, 32 s. Dostupné na: www.vudpap.sk

Krízová intervencia. Podporné opatrenia. Dostupné na: www.minedu.sk

KRNÁČOVÁ, Z. – KRIŽO, V.: *Multidisciplinárny prístup v školách. Školský podporný tím*. Bratislava: VÚDPaP, 2021. Dostupné na: www.vudpap.sk

LIPNICKÁ, M.: *Pedagogické prístupy k deťom s rozmanitými potrebami*. Banská Bystrica: Písmenkové školičky pre malé detičky, 2022, 86 s. ISBN 978-80-973966-3-3

MADRO, M.: *Vplyv agresívneho útoku na škole vo Vrútkach na spoločnosť z pohľadu internetovej poradne IPčko.sk*. In: *Duševné zdravie v školách v kontexte kríz a krízovej intervencie*. Žilina: IPV, 2020, s. 57 – 61. ISBN 978-80-89902-20-0

RŮŽIČKA, M. et al.: *Krízová intervence pro speciální pedagogy*. Olomouc: PF UP, 2013, 168 s. ISBN 978-80-244-3305-9

ŠPATENKOVÁ, N. et al.: *Krize a krízová intervence*. Praha: Grada, 2017, 288 s. ISBN 978-80-247-5327-0

ŠPATENKOVÁ, N. et al.: *Krízová intervencie pro praxi*. Praha: Grada, 2011, 200 s. ISBN 978-80-247-7536-4

VODÁČKOVÁ, D. et al.: *Krízová intervencie*. Praha: Portál, 2020, 543 s. ISBN 978-80-262-1704-6

Výkon odbornej činnosti – Krízová intervencia. Dostupné na: www.vudpap.sk

Mapovanie potrieb mladých ľudí v kontexte štandardov kvality práce s mládežou

Lucia LUDVIGH CINTULOVÁ^{*/}

Úvod

Demografické zmeny v Európskej únii predstavujú významnú výzvu pre jej ďalší vývoj. Klesajúci podiel mladých ľudí v populácii sprevádzaný starnutím obyvateľstva a nízkou pôrodnosťou, zásadne ovplyvňujú trh práce, politiku v oblasti mládeže a celkovú kvalitu ich života. Tento trend je mimoriadne viditeľný na Slovensku, najmä vo vidieckych oblastiach, kde dochádza k výraznejšiemu úbytku mladých ľudí. Nedostatok pracovných príležitostí a obmedzené možnosti zapojenia do verejného života vedú k ich nízkej občianskej angažovanosti a oslabeniu vzťahu k rodnému regiónu. Naše mapovanie potrieb mladých ľudí do 30 rokov potvrdilo, že hlavným dôvodom ich odchodu sú ekonomické a geopolitické faktory.

Aby sme zabezpečili udržateľnú budúcnosť, je nevyhnutné prispôbiť politiky v oblasti vzdelávania, zamestnanosti a sociálnej integrácie tak, aby mladí ľudia boli vypočutí, mali príležitosti participovať v samosprávach a aktívne sa angažovať v otázkach, ktoré sa ich týkajú.

Zvlášť znevýhodnení sú mladí ľudia žijúci na vidieku a tí, ktorí čelia sociálnym, ekonomickým alebo zdravotným prekážkam. Ich možnosti na osobnostný rozvoj, socializáciu a zapájanie sa do komunitných aktivít sú až o tretinu nižšie

---

^{*/} Lucia Ludvigh Cintulová, OZ Protect work; Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n. o., mentorka v projekte Democracy Reloading a Europe Goes Local ako národnej iniciatívy na podporu zvyšovania participácie mladých ľudí na úrovni samospráv a podpory kvality práce s mládežou v regiónoch.

---

v porovnaní s ich rovesníkmi z infraštruktúrne lepšie vybavených oblastí. Tento stav môže viesť k vyššej miere sociálnej izolácie, nižšej participácii na verejnom živote a obmedzeným príležitostiam na rozvoj zručností potrebných pre vzdelanie, či budúce zamestnanie. Zlepšenie dostupnosti a kvality voľnočasových priestorov je preto kľúčové pre ich aktívne začlenenie do spoločnosti a podporu ich osobného rastu.

Veľká časť mladých ľudí čelí na Slovensku nepriaznivým podmienkam pre rozvoj svojho potenciálu. Európske fórum mládeže vytvorilo *Index progresu mládeže*, ktorý umožňuje medzinárodné porovnanie v troch oblastiach:

základné ľudské potreby, kvalita života a príležitosti.

V rebríčku 153 krajín Slovensko kleslo z 25. miesta v roku 2017 na 29. miesto v roku 2023 (MŠVVaM SR, 2023). Dlhodobý pokles podielu mladých ľudí v Európskej únii, a tým aj na Slovensku, potvrdzujú aj štatistiky: *vo vekovej kategórii 15 – 29 rokov sa ich podiel v EÚ znížil z 18,1 % v roku 2011 na 16,3 % v roku 2021*. Vzhľadom na starnutie populácie a klesajúcu pôrodnosť je potrebné venovať osobitnú pozornosť politikám na podporu mládeže, aby sa predišlo ich marginalizácii (Správa o mládeži, 2023).

V posledných rokoch na Slovensku pozorujeme klesajúci trend občianskej a politickej participácie mladých ľudí. Tento pokles je súčasťou širšieho európskeho fenoménu, keď mladí ľudia prejavujú čoraz menší záujem o aktívne zapojenie sa do spoločenských a politických procesov. Vývoj od roku 2017 ukazuje, že najmä mládež zo znevýhodneného prostredia sa čoraz menej angažuje v občianskom a politickom dianí, pričom participácia sa koncentruje najmä medzi mladými s vyšším vzdelaním a stabilnejším socioekonomickým zázemím. V regióne Záhorie percento mladých ľudí do 30 rokov v zastupiteľstvách nepresahuje 3 % celkovej populácie.

Podľa dostupných údajov len 3 % oslovených mladých ľudí na Slovensku deklarovalo, že mali skúsenosť s ovplyvňovaním nejakého politického procesu. Tento nízky podiel naznačuje slabú mieru priamej participácie mládeže na rozhodovacích procesoch na miestnej, regionálnej a aj národnej úrovni. Dôvodom je nedostatok dôvery v politické inštitúcie, pocit, že ich hlas nemá významný dopad, alebo chýbajúce príležitosti na efektívne zapojenie sa.

Okrem nízkej politickej angažovanosti sa prejavuje aj nerovnosť v prístupe k občianskej participácii. Mladí ľudia z mestských oblastí a z ekonomicky stabilnejších rodín majú výrazne viac príležitostí zapájať sa do verejného diania, čím sa prehľbuje rozdiel medzi „privilegovanou“ mládežou a tými, ktorí čelia sociálnym či ekonomickým bariéram. Nedostatok dostupných možností na zapojenie sa do komunitných aktivít, dobrovoľníctva či mládežníckych organizácií, najmä v menších regiónoch a na vidieku, oslabuje aktívnu účasť mládeže na verejnom živote.

Situácia v oblasti trávenia voľného času v neorganizovanom prostredí je taktiež kritická, najmä pre mladých ľudí v menších regiónoch a na vidieku. Podľa výskumu RmS (Čavojská, Marinová, 2022) iba 14 % respondentov vo veku 15 – 29 rokov uvádza, že má vo svojom okolí dostupné priestory určené pre mládež, ako sú mládežnícke kluby, komunitné centrá či vonkajšie športoviská. Tento nedostatok infraštruktúry pre trávenie voľného času najčastejšie spomínajú mladší respondenti do veku 19 rokov, ktorí sa stretávajú s obmedzenými možnosťami na aktívne a zmysluplné využívanie voľného času.

Potreby mladých ľudí úzko súvisia s prostredím, v ktorom vyrastajú, s problémami, ktorým čelia a s vplyvom vzorov, ktoré ich formujú. Negatívne na nich pôsobí polarizovaná spoločnosť, nadmerný prílev informácií a neschopnosť ich efektívne selektovať, ako aj ekonomická a sociálna neistota. Napätie v rovesníckych skupinách, vysoké očakávania zamestnávateľov, tlak pracovných a školských povinností či neustále nároky na výkon znižujú ich pocit kontroly nad vlastným životom a zvyšujú pocity neistoty z budúcnosti.

Metodológia výskumu

Výskum bol realizovaný s cieľom zmapovať potreby mladých ľudí vo veku 13 – 25 rokov v regióne Malacky. Bol založený na kombinácii kvantitatívnych a kvalitatívnych metód, ktoré zabezpečili komplexný pohľad na problematiku. Použité metódy zahŕňali:

1. **Dotazníkový prieskum** – uskutočnený na vzorke 331 mladých ľudí, ktorí boli vybraní na základe veku, pohlavia, miesta bydliska (mesto/vidiek) a miere participácie v komunitných aktivitách.
2. **Focus groups** – realizované s 87 účastníkmi v rámci cyklu aktivít *Europe Goes Local (EGL)* v roku 2024, pričom cieľom bolo prehíbiť poznatky získané z dotazníkového prieskumu a identifikovať hlavné bariéry a motivátory angažovanosti mladých ľudí.

Do výskumu sa zapojilo celkovo 418 mladých ľudí, 58 % respondentov bolo vo veku do 18 rokov a 42 % vo veku 19 – 25 rokov. Podľa pohlavia bolo zastúpenie – 57 % žien a 43 % mužov. Z geografického hľadiska pochádzalo 64 % respondentov z vidieckych oblastí a 36 % z miest. Približne 26 % respondentov sa pravidelne zapája do rozvojových programov organizovaných *OZ Protect Work*.

Dotazník bol zostavený na základe predchádzajúcich výskumov realizovaných pod záštitou regionálneho konzultanta NIVAM Milana Polešenského (2023 – 2024) a *OZ Protect Work*. Údaje boli zbierané v 8 školách, 5 obciach a v meste Malacky v spolupráci s EGL tímom. Výber respondentov bol na základe preddefinovaných kritérií – vek, angažovanosť v dobrovoľníctve, sociálno-ekonomické znevýhodnenie, miera participácie v samospráve a rodinný stav.

Výsledky výskumu poskytujú dôležitý pohľad na aktuálne potreby mladých ľudí v regióne Malacky a identifikujú oblasti, v ktorých je potrebné posilniť podporu zo strany verejných inštitúcií, občianskych združení a mládežníckych organizácií.

Neformálne vzdelávanie a práca s mládežou v regióne Záhorie

V regióne Záhorie, podobne ako v mnohých iných oblastiach, je neformálne vzdelávanie a práca s mládežou sústredená najmä v mestských centrách a centrách voľného času. To vedie k nerovnomernému rozloženiu organizácií a inštitúcií, ktoré sa venujú mládeži. Mladí ľudia žijúci mimo týchto centier majú tak obmedzený prístup k voľnočasovým aktivitám, nemajú príležitosti zapájať sa do neformálneho vzdelávania a možnosti participovať na úrovni samosprávy. Chýba im podpora a koordinátor práce s mládežou, ktorý by zastupoval ich záujmy.

Vzhľadom na to, že obce v regióne Záhorie, kde prevládajú základné školy, nemajú zákonnú povinnosť zriaďovať školské alebo mestské mládežnícke parlamenty, ani vypracúvať Koncepciu rozvoja práce s mládežou, podpora práce s mládežou na úrovni samosprávy je nízka. Túto činnosť prevažne uskutočňujú občianske združenia a neziskový sektor.

Väčšina dostupných aktivít sa zameriava na deti a mládež do veku 15 rokov, čo znamená, že stredoškólači majú obmedzené možnosti na zmysluplné trávenie voľného času. Dôležitú úlohu tu zohrávajú školy, mládežnícke organizácie a občianske iniciatívy, ktoré sa snažia vyplniť túto medzeru. Protect Work sa venuje neformálnemu vzdelávaniu a spolupracuje s miestnymi organizáciami na rozvoji aktivít pre mládež. Podporuje osobnostný rozvoj mladých ľudí prostredníctvom rozvojových programov, vzdelávania, dobrovoľníctva a organizovania komunitných iniciatív.

Napriek týmto snahám je potrebné posilniť infraštruktúru a podporu neformálneho vzdelávania a práce s mládežou v Malackách tak, aby sa zabezpečila rovnomerná dostupnosť týchto služieb pre všetkých mladých ľudí v regióne. Medzi najnaliehavejšie problémy patrí nedostatok zručností mladých ľudí a nízka kvalifikácia, čo prispieva k vysokej miere nezamestnanosti mladých ľudí do veku 25 rokov, ktorá v regióne Malacky dosahuje 14 % (ŠÚ SR, 2024).

Medzi ďalšie problémy, ktoré mladí ľudia uviedli pri mapovaní potrieb, patria:

Nedostatok neformálneho vzdelávania – 26 % respondentov.

Nízka angažovanosť mladých – 31 % respondentov.

Nízka podpora kvality práce s mládežou – 14 % respondentov.

Nízky počet organizácií pracujúcich so staršou mládežou – 32 % respondentov.

Neatraktívny komunitný život – 14 % respondentov.

Nerovnosť príležitostí pre mladých ľudí – 25 % respondentov.

Nízky počet mládežníckych iniciatív s účasťou mladých – 36 % respondentov.

Výsledky analýzy potrieb

Aktuálna situácia pri zapojení mladých ľudí do verejného a komunitného života poukazuje na výrazný nezáujem o tradičné komunikačné kanály a organizované aktivity, ktoré nezohľadňujú ich záujmy a preferencie. Výskum ukázal, že až 84 % mladých ľudí vníma komunikačné nástroje, ktoré používajú dospelí na šírenie informácií, ako neprispôsobené ich potrebám. Považujú tieto nástroje za zastarané a nezaujímavé – napríklad Facebook už pre väčšinu z nich nie je atraktívny a jeho obsah nesledujú. Naopak, najpoužívanejším komunikačným kanálom medzi mladými je Instagram, avšak tento nástroj nie je dostatočne využívaný zo strany dospelých, čo znižuje efektívnosť komunikácie s touto cieľovou skupinou.

Ďalším problémom je organizovanie aktivít na miestnej úrovni, ktoré nereflektuje skutočné záujmy mladých ľudí. Až 68 % respondentov potvrdilo, že v obciach sa organizujú prevažne opakujúce sa podujatia, ktoré nie sú v súlade s ich preferenciami. Tradičné spoločenské akcie nezaujímajú väčšinu mládeže, čo vedie k nízkej účasti a celkovej neangažovanosti v komunitných aktivitách. Situáciu ešte viac komplikuje fakt, že 40 % mladých ľudí uviedlo, že tieto aktivity sa organizujú bez ich aktívneho zapojenia alebo možnosti vyjadriť svoj názor, čo prehľbuje ich pocit vylúčenia z rozhodovacích procesov.

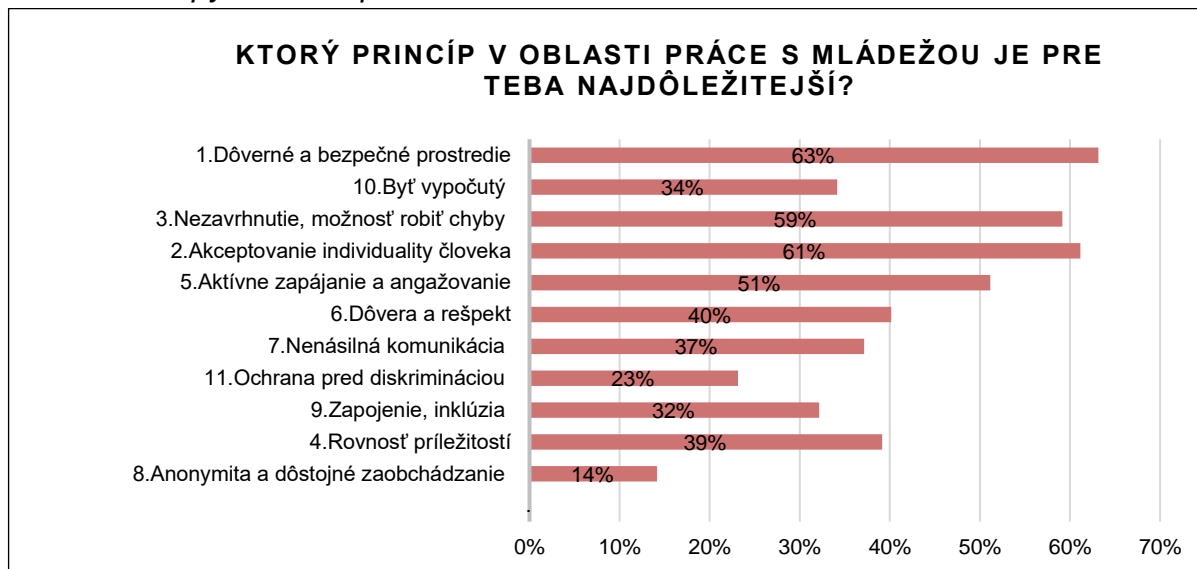
Je zaujímavé, že až 34 % mladých by bolo ochotných viac sa zapájať do komunitných aktivít, ak by mali možnosť organizovať podujatia podľa vlastných predstáv a ak by dostali väčšiu dôveru a zodpovednosť za ich realizáciu. Tento faktor poukazuje na to, aké dôležité je poskytovať mladým ľuďom väčšiu slobodu a priestor na sebarealizáciu, čo by mohlo výrazne prispieť k zvýšeniu ich angažovanosti. Rovnako je potrebné modernizovať komunikačné nástroje a vytvoriť platformy, ktoré mladým ľuďom umožnia aktívne sa podieľať na organizácii a rozhodovaní o aktivitách v ich komunitách.

Na otázku, ako mladí ľudia vnímajú svoju budúcnosť a aké sú ich najväčšie obavy, vyplynulo, že až 52 % sa obáva neschopnosti nájsť si po skončení školy zamestnanie. Viac ako 40 % respondentov pochybuje, že ich školské vzdelanie dostatočne pripraví na vstup na trh práce. Navyše, 39 % mladých vníma svoje zručnosti ako nepostačujúce pre súčasné požiadavky zamestnávateľov. Len 16 % si uvedomuje, že iba formálne vzdelanie nestačí na úspešné uplatnenie sa. Menej ako 20 % respondentov využíva iné príležitosti na rozvoj popri

formálnom vzdelávaní v škole, pričom najčastejšími prekážkami sú nedostatok financií, časová náročnosť, nízka motivácia a obmedzené možnosti vo vidieckom prostredí.

Graf 1 Princípy v oblasti práce s mládežou

Princípy v oblasti práce s mládežou

Výsledky výskumu odhalili, ktoré princípy sú pre mladých ľudí v oblasti práce s mládežou najdôležitejšie.

Dôverné a bezpečné prostredie (63 %) –

mladí ľudia kladú veľký dôraz na bezpečné podmienky pri vzdelávaní, osobnostnom rozvoji a participácii.

Akceptovanie individuality (61 %) –

dôležitá je možnosť byť vnímaný ako jedinečná osobnosť s právom na chyby (59 %).

Aktívna participácia (51 %) –

mladí chcú byť nielen pasívnymi účastníkmi programov, ale priamo sa podieľať na ich tvorbe a realizácii.

Dôvera a rešpekt (40 %), rovnosť príležitostí (39 %), nenásilná komunikácia (37 %) –

očakávanie spravodlivých podmienok, otvorenej a rešpektujúcej komunikácie.

Byť vypočutý (34 %), inklúzia (32 %), ochrana pred diskrimináciou (23 %) –

menej prioritované, no stále dôležité faktory.

Anonymita a dôstojné zaobchádzanie (14 %) –

nie je kľúčovým faktorom, mladí skôr oceňujú otvorenosť a dôveru.

Tieto výsledky poukazujú na potrebu prispôsobenia pracovných metód s mládežou tak, aby zodpovedali očakávaniam mladých ľudí a vytvárali pre nich na rozvoj a participáciu bezpečné, inkluzívne a motivačné prostredie.

Potreby mladých ľudí v súčasnosti

Pri zbere dát sme eliminovali možnosť žiadnej odpovede tým, že sme sa respondentov pýtali otvorenou otázkou, ktorá im umožnila konkrétne vyjadriť svoje potreby a očakávania. Na základe ich výpovedí sme identifikovali niekoľko kľúčových oblastí, ktoré mladí ľudia považujú za prioritné:

1. Seberealizácia a voľnočasové aktivity (61 %) –

mladí ľudia chcú mať priestor realizovať sa podľa vlastných predstáv, bez nadmerného vplyvu dospelých. Dôležitá je pre nich možnosť aktívne tráviť čas, zapájať sa do zmysluplných aktivít a nenudiť sa.

2. Osobnostný rozvoj a kariéra (39 %) –

mnohí respondenti zdôraznili potrebu väčšieho množstva príležitostí na budovanie kariéry, získavanie skúseností a nadväzovanie kontaktov dôležitých pre ich budúce profesijné uplatnenie.

3. Ľudské práva a sociálna inklúzia (36 %) –

mladí ľudia požadujú bezpečné a rešpektujúce prostredie, v ktorom budú vypočutí, akceptovaní a zapojení do komunity. Zdôrazňujú právo na slobodné trávenie voľného času a pocit bezpečia v spoločnosti.

4. Rovnováha medzi školou a osobným životom (19 %) –

mnohí respondenti uviedli, že potrebujú viac času pre seba, menej povinností a lepšiu rovnováhu medzi školskými záväzkami a osobnými záujmami.

5. Životné perspektívy a stabilita (17 %) –

mladí ľudia považujú za dôležité mať dostatok finančných prostriedkov na zabezpečenie vlastných potrieb, stabilnú prácu, vlastné bývanie a jasné životné perspektívy v krajine, kde sú ich práva garantované a nie porušované.

V OZ Protect Work sme pri tvorbe štandardov práce s mládežou definovali a prijali tieto opatrenia na zabezpečenie základných princípov kvalitnej práce s mládežou:

- ▶ **Vytvárať inkluzívne, bezpečné a dostupné priestory** pre mladých ľudí, kde môžu rozvíjať a realizovať svoje nápady.
- ▶ **Podporovať experimentovanie a učenie sa z chýb**, čím sa mladým poskytne priestor pre rast a osobný rozvoj.

-
- ▶ **Zapojiť mladých do rozhodovacích procesov**, umožniť im reálne ovplyvňovať mládežnícke iniciatívy a zabezpečiť, aby ich aktivity mali konkrétny dopad.
  - ▶ **Ponúkať moderné a atraktívne formy zapojenia**, ktoré sú zábavné, interaktívne a prispôsobené potrebám mládeže.
  - ▶ **Odstraňovať bariéry**, ktoré bránia mladým ľuďom v zapojení do programov, ako sú financie, časová náročnosť alebo nedostupnosť možností v ich regióne.
  - ▶ **Ukazovať pozitívne príklady úspešných mladých ľudí**, ktorí dokázali priniesť zmenu vo svojom okolí a tým motivovať ďalších k angažovanosti.

Tieto opatrenia sú nevyhnutné na vytvorenie podmienok, v ktorých môžu mladí ľudia efektívne rozvíjať svoje schopnosti, záujmy a budovať svoju budúcnosť.

Faktory ovplyvňujúce motiváciu mladých ľudí k angažovanosti

Výskum ukázal, že existuje viac faktorov, ktoré znižujú motiváciu mladých ľudí aktívne sa zapájať do spoločenských a komunitných aktivít. Jedným z hlavných dôvodov je nedostatok príležitostí na realizáciu vlastných nápadov – až 39 % respondentov uviedlo, že ak nevidia priestor na uplatnenie, ich záujem postupne opadne. Viac ako polovica mladých (52 %) má pocit, že ich názory a návrhy neberú vážne dospelí, samosprávy či inštitúcie, čo ich odrádza od angažovanosti. Takmer tretina (29,7 %) potvrdila, že ak nie sú zapájaní do rozhodovania o veciach, ktoré sa ich týkajú, rezignujú a sú frustrovaní, čo sa prejavuje nielen v rodinnom prostredí, ale aj v občianskej a politickej sfére.

Nemenej závažným faktorom je nedôvera zo strany dospelých – 25 % respondentov sa stretlo s podceňovaním ich schopností pri snahe zapojiť sa do komunitných aktivít. Pre mnohých je veľkou prekážkou aj obava zo zlyhania. Viac ako 56 % mladých ľudí uviedlo, že ak nemajú bezpečné prostredie na skúšanie nových vecí, strach z neúspechu ich môže úplne odradiť od aktivity. Okrem toho 63 % respondentov potvrdilo, že vystúpenie z komfortnej zóny si vyžaduje veľa energie a času, pričom rodinné pomery im často bránia v aktívnej participácii.

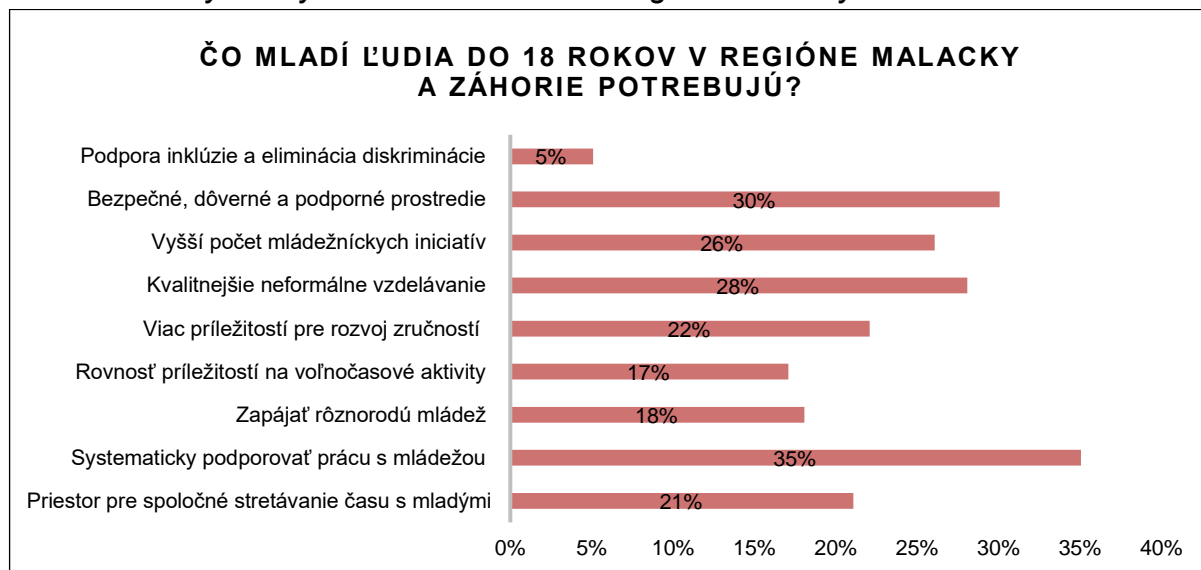
Najvýraznejšie limitujúcim faktorom je však vysoká záťaž spojená so školou a prácou. Až 65 % mladých ľudí sa vyjadrilo, že sú zahltení školskými povinnosťami, brigádami či rodinnými záväzkami, čo im bráni v aktívnejšom zapojení sa do komunitného života. V ich živote dominuje tlak na materiálne zabezpečenie a angažovanosť v dobrovoľníctve sa často dostáva na druhú koľaj. Tento problém je spôsobený viacerými faktormi – mnohí mladí musia pracovať popri štúdiu, aby pokryli náklady na bývanie, dopravu či voľnočasové aktivity. 14 % uviedlo, že množstvo školských úloh, testov a projektov im zaberá veľa času, a tak im ostáva menej priestoru na mimoškolské aktivity. Rodinné

očakávania sú tiež dôležitým aspektom – 20 % mladých uviedlo, že ich rodičia kladú vysoký dôraz na školský prospech a pracovnú stabilitu, dobrovoľníctvo nevnímajú ako prínosnú aktivitu (23 %).

Dopady na mladých ľuďoch a komunitu

1. **Menej príležitostí na osobnostný rozvoj** – Ak mladí ľudia nemajú priestor na neformálne vzdelávanie a dobrovoľnícke aktivity, vedie to k tomu, že v menšej miere majú rozvinuté mäkké zručnosti, ako sú komunikácia, tímová práca, kritické myslenie a riešenie problémov.
2. **Nižšia angažovanosť v spoločnosti** – Ak si mladí nevytvoria návyk zapájať sa do komunitného života, môže to viesť k dlhodobej pasivite a nižšiemu záujmu o občianske dianie.
3. **Nižšie mentálne zdravie** – Neustály tlak na výkon v práci a škole vedie k vyššiemu psychickému vyčerpaniu. Podľa NCZI SR sa kvalita mentálneho zdravia mladých od pandémie Covid-19 znížila o 17 %. Na otázku, ako sa mladí ľudia cítia psychicky odolní, 46 % preukázalo nízku mieru odolnosti v porovnaní s 31 %, ktorých miera odolnosti bola nedostatočná. Zvyšných 23 % respondentov nepreukázalo nízku mieru mentálnej odolnosti. Rozdiely v psychickej odolnosti sa prejavujú predovšetkým podľa veku, pričom mladí ľudia vo veku 13 – 18 rokov vykazujú nižšiu schopnosť zvládať stresové situácie.
4. **Strata hodnôt solidarity** – Ak je hlavnou prioritou materiálne zabezpečenie, mladí ľudia môžu menej vnímať hodnotu nezištnej pomoci a spoločenskej zodpovednosti.

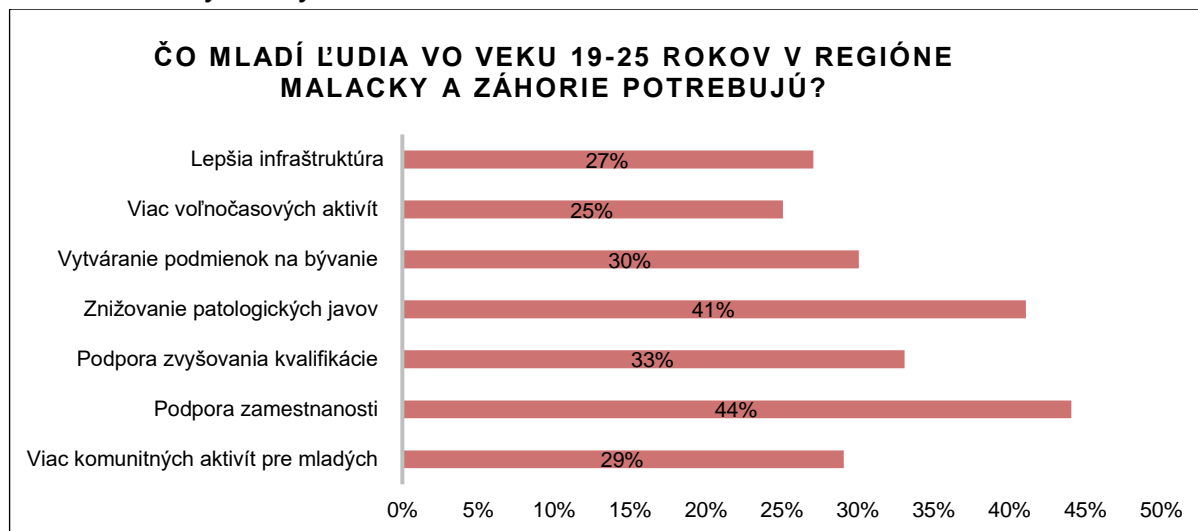
Graf 2 Potreby mladých ľudí do 18 rokov v regióne Malacky a Záhorie

Pri výbere aktivít mladí ľudia uprednostňujú moderné a atraktívne formy zapojenia. Ak ponúkané možnosti nereflektujú ich záujmy, sú zastarané alebo nezohľadňujú aktuálne trendy, ich ochota aktívne sa zapojiť výrazne klesá. Medzigeneračné rozdiely medzi generáciou Z a Alfa ovplyvňujú vnímanie hodnôt – ich motivácia k aktívnemu občianstvu je formovaná digitalizáciou, virtuálnou realitou a globálnymi trendmi.

Pre skupinu respondentov do 18 rokov sa ako kľúčová potreba ukázala systematická podpora práce s mládežou, čo označilo 35 % respondentov. Zdôrazňujú potrebu dlhodobej a stabilnej podpory, ktorá im umožní rozvoj a zapojenie sa do rôznych iniciatív. Ďalších 30 % respondentov považuje za kľúčové vytvorenie bezpečného, dôverného a podporného prostredia, ktoré by im poskytlo priestor na sebarealizáciu a osobnostný rast. Kvalitnejšie neformálne vzdelávanie požaduje 28 % mladých, čo naznačuje ich záujem o rozvoj mimo tradičného školského systému. Vyšší počet mládežníckych iniciatív požaduje 26 % respondentov, čo svedčí o ich ochote aktívne sa podieľať na spoločenských aktivitách. Príležitosti na rozvoj zručností, ktoré im pomôžu v budúcnosti uplatniť sa na trhu práce, považuje za dôležité 22 % respondentov. Viac priestoru na spoločné stretávanie by uvítalo 21 % mladých, čo poukazuje na potrebu miest na trávenie voľného času s rovesníkmi. Dôležitosť zapájania rôznorodej mládeže, aby sa do aktivít mohli zapojiť všetky skupiny mladých ľudí, označilo 18 % respondentov. Rovnosť príležitostí na voľnočasové aktivity považuje za prioritu 17 % mladých a podporu inklúzie a elimináciu diskriminácie 5 %, čo môže naznačovať, že tieto témy vnímajú ako menej naliehavé alebo už dostatočne riešené.

Graf 3 Potreby mladých ľudí vo veku od 19 do 25 rokov

Pre skupinu respondentov vo veku 19 – 25 rokov boli identifikované kľúčové priority, ktoré by mohli zlepšiť ich životné podmienky a perspektívy do budúcnosti. Najvyššie skóre získala podpora zamestnanosti (44 %), čo naznačuje, že mladí respondenti vnímajú problémy s uplatnením na trhu

---

práce ako jednu z najväčších výziev. Mnohí z nich si želajú viac príležitostí na stabilné a kvalitné pracovné miesta. Riešenie patologických javov, ako sú kriminalita, závislosti a sociálna exklúzia, považuje za dôležité 41 % respondentov, čo poukazuje na potrebu prevencie a podpory mladých ľudí v rizikových situáciách. Podpora zvyšovania kvalifikácie bola označená ako ďalšia významná oblasť (33 %), pričom mladí vnímajú vzdelanie a rozvoj zručností ako kľúč k lepším pracovným možnostiam a seberealizácii. Vytváranie podmienok na dostupné bývanie považuje za prioritné 30 % respondentov, čo poukazuje na dopyt po stabilnom bývaní a nezávislosti. Viac komunitných aktivít pre mladých požaduje 29 % respondentov, čo naznačuje dôležitosť priestoru na stretávanie, angažovanie sa v komunitných projektoch a celkové zlepšenie verejného priestoru. Zlepšenie infraštruktúry označilo za kľúčové 27 % respondentov. Voľnočasové aktivity považuje za dôležité 25 % mladých, ktorí poukazujú na potrebu rozšírenia možností trávenia voľného času, či už v podobe športových, kultúrnych alebo záujmových aktivít.

Tieto zistenia poukazujú na konkrétne oblasti, ktoré si vyžadujú pozornosť pri tvorbe mládežníckych politík a rozvoji komunitných aktivít.

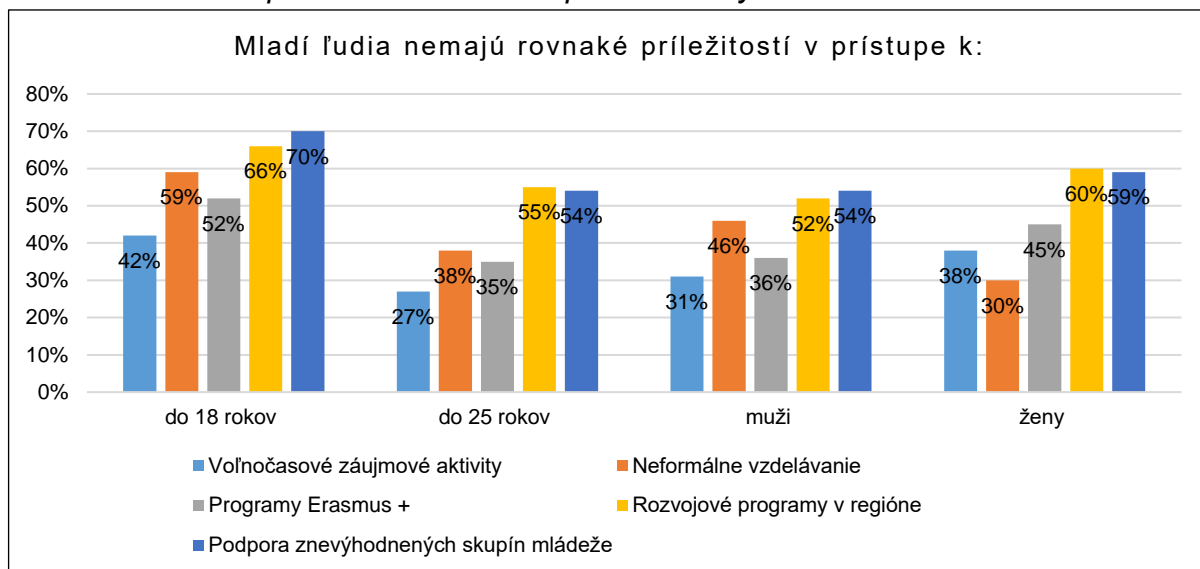
Rovnosť príležitostí je zásadný princíp, podľa ktorého by všetci jednotlivci mali mať rovnaké šance na dosiahnutie úspechu a rozvoj svojho potenciálu bez ohľadu na sociálny pôvod, ekonomické zázemie, pohlavie, etnicitu, zdravotný stav či geografickú lokalitu. Výsledky výskumu ukázali, že 43 % mladých ľudí pociťuje nerovnosti v možnostiach seberealizácie, pričom tieto rozdiely sa prejavujú v prístupe k neformálnemu vzdelávaniu, rozvojovým aktivitám a voľnočasovým príležitostiam.

Respondenti potvrdili, že existuje silná súvislosť medzi osobnostným rozvojom, využitím potenciálu a rovnosťou príležitostí. Kategorizácia detí na základe ich znevýhodnenia, inteligencie, sociálneho postavenia či nadania často vedie k prehliadaniu individuálnych odlišností v ich vzdelávacích potrebách a obmedzuje ich prístup k voľnočasovým a rozvojovým aktivitám. Táto situácia spôsobuje nerovnosti, ktoré sú najvýraznejšie pri podpore znevýhodnených skupín mládeže. Až 70 % mladých do 18 rokov vníma obmedzený prístup k vzdelávacím a rozvojovým aktivitám, pričom v skupine do 25 rokov je to 54 %. Výraznejšie nerovnosti zaznamenali muži, ktorí majú v tejto oblasti ešte nižšie možnosti.

Podobný trend je viditeľný aj pri dostupnosti rozvojových programov v regióne, kde 66 % mladých ľudí do 18 rokov pociťuje ich nedostatok, zatiaľ čo vo vekovej kategórii do 25 rokov je to 55 % a u mužov 52 %.

V oblasti neformálneho vzdelávania sú rozdiely ešte markantnejšie – nerovnosti v tejto oblasti pociťuje 59 % mladých do 18 rokov, zatiaľ čo v staršej vekovej kategórii je to 38 % a u mužov 46 %.

Graf 4 Nerovnosť príležitostí medzi skupinami mladých

Poznámka: Mladí ľudia označovali súhlas/nesúhlas s výrokom na škále 1 – 5.

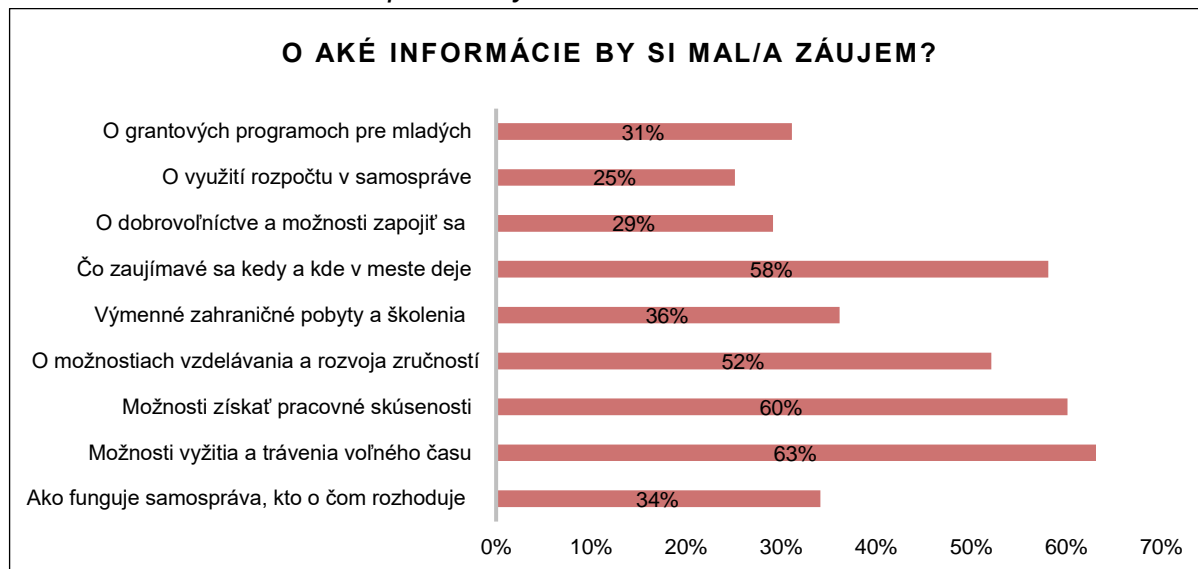
Nerovnosť príležitostí je osobitne citelná pri vidieckej mládeži, ktorá najvýraznejšie pociťuje obmedzenia v prístupe k voľnočasovým aktivitám, neformálnemu vzdelávaniu a vzdelávacím mobilitám. Kategorizácia detí na základe ich znevýhodnenia, či nadania vedie k zanedbávaniu individuálnych potrieb, čo môže ešte viac prehĺbiť existujúce nerovnosti. Situáciu zhoršuje aj nedostatočná infraštruktúra a obmedzené finančné a organizačné kapacity v menších regiónoch, ktoré výrazne limitujú možnosti mladých ľudí na seberealizáciu a aktívne zapojenie sa do spoločnosti.

Výsledky výskumu uvedené v *grafe 5*, tiež poukazujú na informačný deficit medzi mladými ľuďmi.

Až 63 % respondentov by ocenilo lepšiu dostupnosť informácií o možnostiach trávenia voľného času. Záujem o získavanie pracovných skúseností prejavilo 60 %, čo naznačuje potrebu zlepšiť prepojenie mladých s pracovným trhom a praktickými skúsenosťami. Vyše polovica respondentov (52 %) by uvítala lepšiu informovanosť o možnostiach vzdelávania a rozvoja zručností, čo naznačuje dopyt po efektívnejšej propagácii vzdelávacích programov, kurzov a workshopov. O aktuálnych udalostiach v meste by sa chcelo dozvedieť 58 % respondentov, čo poukazuje na potrebu lepšej komunikácie medzi samosprávou, organizáciami a mladými ľuďmi. Pri medzinárodných príležitostiach 36 % mladých prejavilo záujem o výmenné zahraničné pobyty a školenia. Výskum zároveň ukázal, že informovanosť o fungovaní samosprávy a procesoch rozhodovania je stále nedostatočná, len 34 % respondentov uviedlo, že majú dostatok informácií. Najnižšia informovanosť bola zaznamenaná pri dobrovoľníctve a možnostiach zapojenia sa (29 %), využívania rozpočtu v samospráve (25 %) a grantových programoch pre mladých (31 %).

Tieto výsledky naznačujú, že mladí ľudia potrebujú viac priestoru na zapojenie sa do verejného diania, ako aj lepší prehľad o možnostiach financovania svojich projektov a iniciatív.

Graf 5 Informácie dôležité pre mladých ľudí

Rozvoj zručností

Vzhľadom na dynamické zmeny na trhu práce sa od mladých ľudí očakáva, že budú schopní rýchlo sa prispôbiť novým podmienkam, procesom a technologickým inováciám. Rozvoj schopnosti flexibilne reagovať na neustále sa meniace požiadavky trhu práce bude pre nich kľúčový, pričom len 8 % mladých ľudí cíti, že má túto kompetenciu dostatočne rozvinutú. Až 41 % respondentov uviedlo potrebu vzdelávania zameraného na rozvoj komunikačných zručností, keďže často pociťujú nedostatky v jasnej a asertívnej komunikácii, tímovej spolupráci a schopnosti vyjednávať. Okrem toho 48 % mladých deklarovalo, že nemá dostatok zručností potrebných na uplatnenie v praxi, či na trhu práce. Ďalších 37 % uviedlo nedostatok príležitostí na rozvoj svojich talentov mimo školy a 19 % nevyužíva žiadne možnosti na svoj osobnostný rozvoj.

Veľká väčšina mladých ľudí (71 %) by si vybrala také formy vzdelávania mimo školy, ktoré im tradičné školské prostredie neposkytuje. Medzi najžiadanejšie oblasti patria digitálne zručnosti, prezentačné a komunikačné schopnosti, riešenie konfliktov, efektívny time management, jazykové kompetencie a finančná gramotnosť. Tento dopyt naznačuje, že školské osnovy neodrážajú dostatočne potreby súčasného trhu práce a mladí ľudia si uvedomujú dôležitosť praktických a aplikovateľných zručností.

Až 46 % respondentov vníma prepojenie vedomostí získaných v škole s reálnymi skúsenosťami z praxe ako nedostatočné. Na otázku, čo by sa malo

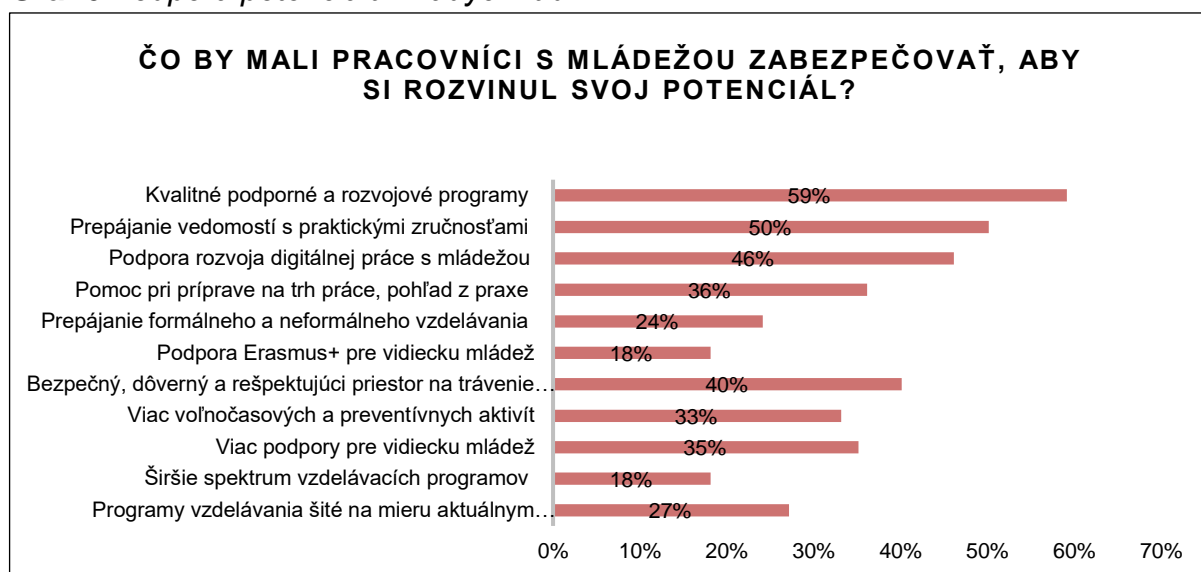
---

zlepšiť, mladí ľudia najčastejšie uvádzali potrebu väčšieho dôrazu na praktické skúsenosti, ako sú stáže, exkurzie do firiem a projektové vyučovanie. Podstatným aspektom je aj funkčná spolupráca medzi školami a zamestnávateľmi, ktorá by im umožnila lepšie pochopiť očakávania trhu práce a získať relevantné pracovné skúsenosti. Mnohí mladí ľudia tiež volajú po modernizácii výučby, ktorá by mala zahŕňať viac aktuálnych informácií, interaktívne metódy a praktické prednášky namiesto výlučne teoretického vzdelávania. Okrem toho zdôrazňujú význam rozvoja mäkkých zručností, ako sú komunikácia, tímová spolupráca a kritické myslenie, ktoré sú nevyhnutné pre úspešné pôsobenie v pracovnom prostredí. Niektorí respondenti tiež vyjadrili potrebu väčšieho dôrazu na podnikavosť, finančnú gramotnosť a podporu tvorby vlastných projektov, ktoré by im pomohli rozvíjať nezávislosť a kreatívne myslenie.

Výsledky výskumu, znázornené v *grafe 6*, ukazujú, že podpora potenciálu mladých ľudí je jedným z kľúčových aspektov ich osobnostného aj profesionálneho rastu.

Až 59 % respondentov si želá kvalitné podporné a rozvojové programy, ktoré by im pomohli rozvíjať sa v oblasti vzdelania aj kariéry. Polovica mladých (50 %) považuje za dôležité prepájanie teoretických vedomostí s praktickými zručnosťami, čo poukazuje na nedostatočnú prepojenosť školského vzdelávania s reálnymi skúsenosťami. Podpora digitálnej práce s mládežou (46 %) je ďalším významným faktorom, ktorý reflektuje dopyt po moderných formách vzdelávania a digitálnych zručnostiach. Bezpečný, dôverný a rešpektujúci priestor na trávenie voľného času označilo za dôležitý 40 % respondentov, ktorí chcú mať miesto, kde sa môžu slobodne rozvíjať a stretávať s rovesníkmi. Ďalším významným aspektom je pomoc pri príprave na trh práce (36 %), ktorá zahŕňa mentoring, koučing a praktické školenia a podpora vidieckej mládeže (35 %), ktorá často čelí obmedzeným možnostiam zapojenia do vzdelávacích a rozvojových aktivít. Viac voľnočasových a preventívnych aktivít považuje za potrebné 33 % mladých ľudí, pričom požadujú širší výber aktivít zameraných na osobnostný rozvoj, prevenciu rizikového správania a podporu zdravého životného štýlu. Prepájanie formálneho a neformálneho vzdelávania považuje za dôležité 24 % respondentov, pričom zdôrazňujú potrebu praktického učenia prostredníctvom interaktívnych metód a zážitkového vzdelávania. Programy vzdelávania prispôsobené aktuálnym požiadavkám trhu práce považuje za nevyhnutné 27 % respondentov, čo naznačuje ich potrebu vzdelávania reflektujúceho realitu pracovného trhu. Najnižšie odpovede boli zaznamenané pri požiadavke na širšie spektrum vzdelávacích programov (18 %) a podpore Erasmus+ pre vidiecku mládež (18 %), čo môže naznačovať nižšiu informovanosť o možnostiach zapojenia sa do týchto iniciatív alebo ich vnímanie ako menej dostupné pre širokú skupinu mladých ľudí.

Graf 6 Podpora potenciálu mladých ľudí

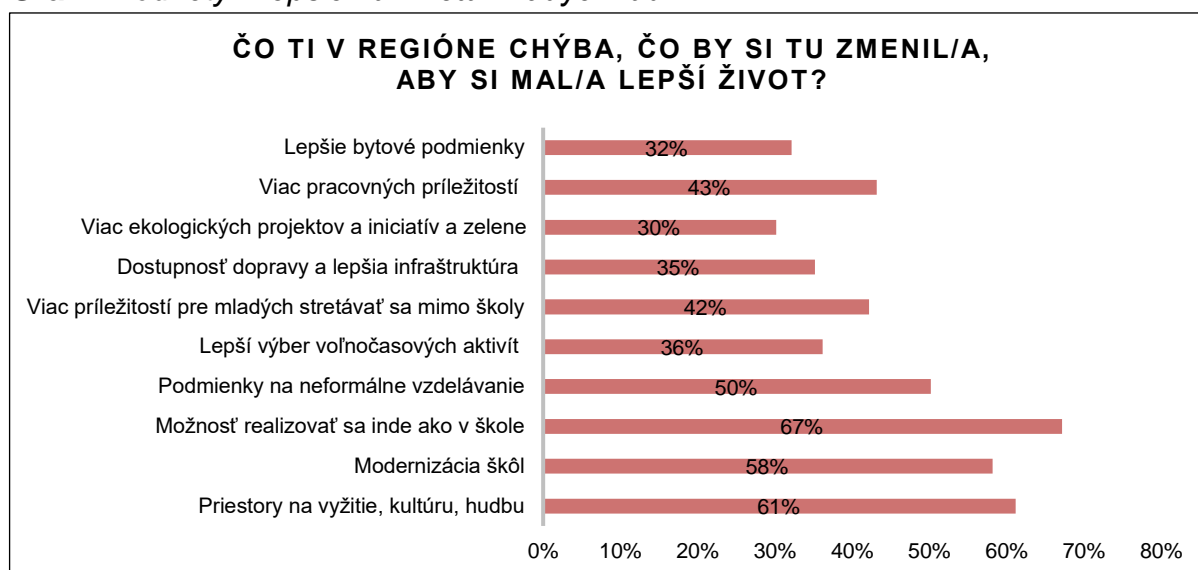

Výsledky výskumu, znázornené v *grafe 7*, tiež poukazujú na ďalšie kľúčové faktory ovplyvňujúce život mladých ľudí.

Jednou z hlavných požiadaviek je dostupnosť priestorov na kultúru, hudbu a voľnočasové aktivity, ktoré označilo 61 % respondentov ako kľúčové pre ich kreatívne seberealizovanie. Možnosť realizovať sa aj mimo školského prostredia považuje za dôležitú až 67 % respondentov, požadujú lepšie podmienky na neformálne vzdelávanie (50 %), ktoré by im umožnilo rozvíjať svoje zručnosti aj mimo tradičných vyučovacích metód. Modernizáciu škôl považuje za nevyhnutnú 58 % respondentov, ktorí požadujú vzdelávacie metódy reflektujúce aktuálne potreby trhu práce a modernej spoločnosti. Významnou požiadavkou je aj rozšírenie ponuky voľnočasových aktivít a vytvorenie miest na stretávanie mladých ľudí mimo školského prostredia. Dôležitým aspektom je tiež infraštruktúra a doprava, kde respondenti zdôraznili potrebu lepšej dostupnosti verejnej dopravy a kvalitnejšej infraštruktúry na uľahčenie dochádzania do škôl, práce či na voľnočasové aktivity. Mladí ľudia si uvedomujú aj environmentálne problémy a požadujú viac ekologických projektov, iniciatív a zelene v mestských aj vidieckych oblastiach, ktoré by prispeli k udržateľnosti ich regiónov (30 %). Ďalšími faktormi sú potreba väčšieho množstva pracovných príležitostí, ktoré by im umožnili zostať v regióne a zároveň získať prax a lepšie bytové podmienky (32 %), ktoré by im poskytli možnosť osamostatniť sa a viesť kvalitný a dôstojný život.

Celkové výsledky výskumu jasne naznačujú, že mladí ľudia túžia po modernizácii vzdelávacieho systému, širších možnostiach trávenia voľného času, lepších podmienkach pre pracovný aj osobnostný rast, ako aj po ekologicky udržateľnom prostredí, ktoré im umožní rozvíjať svoje schopnosti a potenciál.

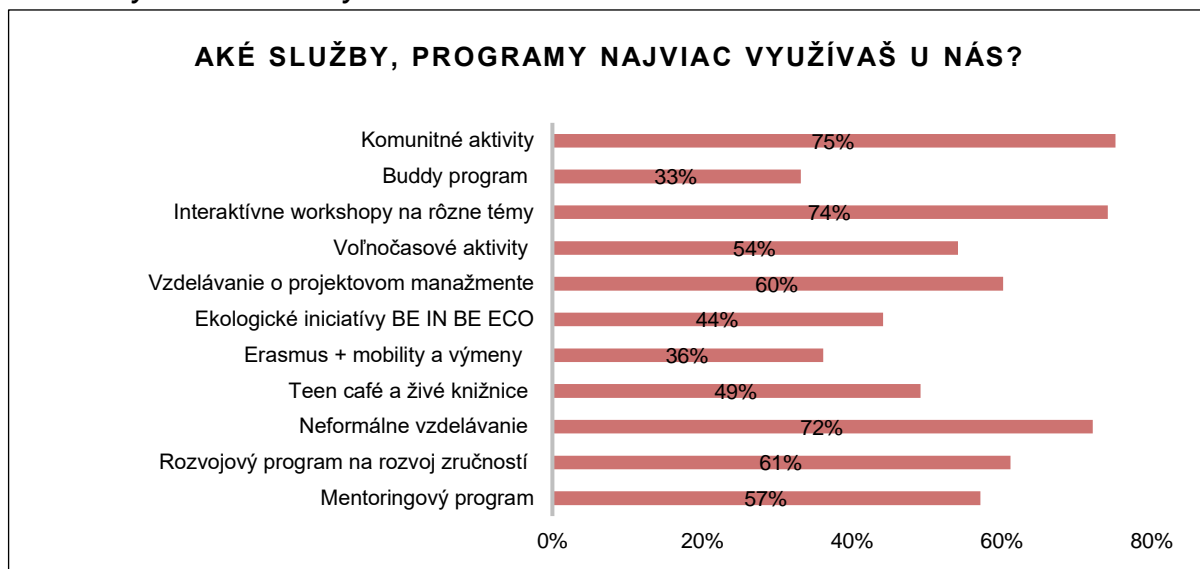
Graf 7 Podnety k lepšiemu životu mladých ľudí

Aktivity podporujúce zapojenie mladých do komunitného života

Analýza odhalila, že mladí ľudia v regióne najviac pociťujú potrebu zlepšenia infraštruktúry – až 27 % respondentov by ocenilo viac verejných priestorov, parkov, športovísk a oddychových zón, kde by mohli tráviť voľný čas. Participatívne projekty pre mladých považuje za dôležité 26 % respondentov, čo potvrdzuje ich záujem aktívnejšie sa zapájať do rozhodovacích procesov, napríklad prostredníctvom mládežníckych parlamentov alebo diskusií so samosprávou. Mládežnícke centrá, ktoré by ponúkali bezpečné miesto na stretávanie, vzdelávanie a komunitné aktivity, by privítalo 32 % mladých ľudí. Veľký záujem prejavili mladí aj o lepšie financovanie mládežníckych projektov (19 %), čo poukazuje na potrebu grantových programov a podpory pre mladých, ktorí sa chcú realizovať v rôznych oblastiach. Viac kultúrnych a športových podujatí požaduje 17 % respondentov, pričom festivaly, koncerty a workshopy by mohli prispieť k prepojeniu komunity mladých ľudí. Záujem o coworkingové priestory vyjadrilo 15 % respondentov, ktorí v nich vidia príležitosť na networking, štúdium a spoluprácu na spoločných projektoch. Lepšiu podporu dobrovoľníckych iniciatív by ocenilo 13 % opýtaných, čo naznačuje potrebu efektívnejšie organizovaných príležitostí na zapojenie sa do komunitných a neziskových aktivít. Najnižší, no stále významný záujem (11 %) bol o digitálne a technologické služby, ktoré by poskytli priestor na rozvoj IT zručností, programovanie a tvorbu hier.

Graf 8 Využívané služby

Výsledky výskumu, uvedené v grafe 8, ukazujú, že mladí ľudia preferujú služby, ktoré im ponúkajú praktické zážitky, interaktívne vzdelávanie a možnosť zapojiť sa do komunitných aktivít. Kľúčové zistenia zahŕňajú:

- ▶ **Komunitné aktivity (75 %)** – Najviac využívaná služba, ktorú mladí ľudia oceňujú pre jej schopnosť spájať ľudí a vytvárať príležitosti na aktívne zapojenie do komunity.
- ▶ **Interaktívne workshopy na rôzne témy (74 %)** – Mladí majú veľký záujem o workshopy, ktoré im ponúkajú dynamické a prakticky zamerané vzdelávacie prostredie.
- ▶ **Neformálne vzdelávanie (72 %)** – Flexibilné a menej formálne vzdelávacie metódy, ktoré stále poskytujú hodnotné znalosti a rozvoj zručností.
- ▶ **Mentoringový program (57 %) a rozvojový program na zručnosti (61 %)** – Tieto služby sú vysoko žiadané pre svoju schopnosť ponúknuť individuálnu podporu a rozvoj osobných aj profesionálnych kompetencií.
- ▶ **Vzdelávanie o projektovom manažmente (60 %)** – Preferované mladými, ktorí sa chcú zamerať na rozvoj organizačných schopností a angažovať sa v komunitných iniciatívach.
- ▶ **Teen café a živé knižnice (49 %)** – Neformálne prostredie na učenie a diskusiu si získava čoraz viac priaznivcov.
- ▶ **Ekologické iniciatívy BE IN BE ECO (44 %)** – Relatívne populárne programy, aj keď ich využívanie je nižšie v porovnaní s inými službami.
- ▶ **Erasmus+ mobility a výmeny (36 %) a Buddy program (33 %)** – Umožňujú mladým z vidieckych oblastí zapojiť sa do vzdelávania a rovesníckeho učenia.

Tieto výsledky naznačujú, že mladí ľudia preferujú služby, ktoré im ponúkajú priame skúsenosti, praktické zručnosti a možnosť interaktívneho vzdelávania. Dopyt po takýchto aktivitách naznačuje potrebu ich rozširovania a zlepšovania dostupnosti pre širšiu skupinu mladých ľudí.

Odporúčania

V oblasti inovácií a tvorby štandardov kvality práce s mládežou sa v Protect Work zameriavame na kľúčové oblasti, ktoré reflektujú potreby mladých ľudí v regióne a zohľadňujú identifikované výzvy. Naše štandardy sú navrhnuté tak, aby zabezpečili dostupnosť, efektívnosť a inkluzívnosť poskytovaných služieb a aktivít pre mládež v regióne Malacky a Záhorie. Na základe mapovania potrieb odporúčame tieto opatrenia na podporu napĺňania štandardov kvality:

Zvýšenie kvality neformálneho vzdelávania

Kvalita práce s mládežou by mala zahŕňať vytváranie dostupných a kvalitných vzdelávacích programov, ktoré reflektujú aktuálne potreby trhu práce a osobnostný rozvoj mladých ľudí. Odporúča sa zapojenie odborníkov a lektorov poskytujúcich tréningy a školenia zamerané na praktické zručnosti a osobnostný rast.

Zvýšenie angažovanosti mládeže

Pri práci s mládežou je dôležité motivovať a zapájať mladých ľudí do aktivít, ktoré podporujú ich zodpovednosť, schopnosť spolupracovať a viesť iniciatívy. Štandardy kvality by mali obsahovať pravidelné hodnotenie a prispôsobenie programov tak, aby podporili zapojenie mládeže do komunitného a verejného života. Programy by mali zohľadňovať potreby rôznych vekových skupín a podporovať aktívne občianstvo.

Posilnenie podpory kvality práce s mládežou

Kvalitná práca s mládežou vyžaduje adekvátnu infraštruktúru, financovanie, odbornú prípravu a metodickú podporu. Štandardy kvality by mali zahŕňať pravidelné školenia a rozvoj kompetencií pracovníkov s mládežou, aby vedeli efektívne reagovať na potreby mladých ľudí a spolupracovať s miestnymi organizáciami, školami a komunitami.

Podpora rovnosti príležitostí

Je nevyhnutné rozšíriť dostupnosť organizácií zameraných na staršiu mládež, najmä stredoškólkov a mladých dospelých. Štandardy kvality by mali klásť dôraz na vytváranie príležitostí pre ich osobnostný a profesijný rozvoj, so zohľadnením rôznych životných ciest a kariérnych ambícií.

Podpora komunitného života a mládežníckych iniciatív

Na zabezpečenie atraktívneho a podporného prostredia pre mládež je dôležité zabezpečiť dostupnosť priestorov a programov na podporu komunitného života. Štandardy kvality by mali garantovať inkluzívne, efektívne a otvorené iniciatívy pre všetkých mladých ľudí. Podpora mládežníckych projektov umožní mladým realizovať sa, rozvíjať kreativitu a riešiť problémy.

Zabezpečenie rovnosti príležitostí pre všetkých mladých ľudí

Práca s mládežou by mala byť inkluzívna, aby mal každý mladý človek rovnaký prístup k vzdelávaniu a rozvojovým programom bez ohľadu na jeho sociálne, ekonomické alebo etnické zázemie. Štandardy kvality by mali obsahovať pravidelné hodnotenie dostupnosti služieb, aby sa predišlo marginalizácii, alebo vylúčeniu akejkoľvek skupiny mládeže.

Záver

Na podporu rozvoja mladých ľudí je nevyhnutné rozšíriť vzdelávacie programy, lepšie prepojiť formálne a neformálne vzdelávanie, podporiť digitálnu prácu s mládežou a zlepšiť kvalitu práce s vidieckou mládežou. Kľúčovú úlohu v tomto procese zohrávajú miestne organizácie, ktoré dokážu efektívne implementovať štandardy kvality a zabezpečiť dostupnosť relevantných programov.

Odporúčania zahŕňajú posilnenie neformálneho vzdelávania, aktívne zapájanie mládeže do komunitného a verejného života, podporu pracovníkov s mládežou a zabezpečenie rovnosti príležitostí. Kľúčovým nástrojom je vytváranie inkluzívneho prostredia a podpora mládežníckych iniciatív, ktoré umožnia mladým aktívne sa podieľať na rozvoji komunity a osobnostne rásť.

Súhrn

Empirická štúdia sa zaoberá mapovaním potrieb mladých ľudí v regióne Malacky na vzorke 418 respondentov. Výskum je súčasťou každoročnej analýzy zlepšovania kvality práce s mládežou a iniciatív Europe Goes Local, realizovaných OZ Protect Work v spolupráci s partnerskými organizáciami. Štúdia identifikuje meniace sa hodnoty, správanie a potreby mladých ľudí vo veku do 25 rokov, ktorí predstavujú 7 % populácie okresu Malacky. Výsledky poskytujú cenné podklady pre tvorbu efektívnych stratégií v sektore neformálneho vzdelávania a slúžia ako základ pre tvorbu štandardov kvality práce s mládežou.

Abstract

The empirical study focuses on mapping the needs of young people in the Malacky region based on a sample of 418 respondents. The research is part of the annual analysis aimed at improving the quality of youth work and the Europe Goes Local initiatives, implemented by the Protect Work NGO in collaboration with partner organizations. The study identifies changing values, behaviors, and needs of young people under 25, who represent 7% of the Malacky district population. The results provide valuable insights for the development of effective strategies in the non-formal education sector and serve as a basis for establishing quality standards in youth work.

Literatúra

ČAVOJSKÁ, K., BESEDOVÁ, M. 2020. Participácia: cesta mladých ľudí k politikám.

Dostupné na:

https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/vystupy_np_parti/2020/august_september/1_P0178_PP2_Participacia_cesta_mladych_%20ludi_k_politikam.pdf

Správa o mládeži 2024. NIVAM. Dostupné na:

https://www.minedu.sk/data/files/13153_sprava-o-mladezi.pdf

Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2023. Dostupné na:

<https://ssad.statistics.sk/SSaD/index.php/tag/statisticke-analyzy/>

Tlačová správa. NIVAM. 2023. Dostupné na: <https://nivam.sk/narodny-institut-vzdelavania-a-mladeze-spajame-sa-pre-efektivnejziu-podporu-moderneho-vzdelavania/>

Ľudské práva očami detí: Znalosti, vnímanie a zdroj informácií

Tomáš RUNA^{*/}

Úvod

Znalosť ľudských práv u žiakov základných a stredných škôl nie je len otázkou individuálneho vzdelávania, ale aj širšieho sociálneho kontextu, v ktorom prebieha ich socializácia. Škola ako inštitúcia formuje hodnotové nastavenie mladých ľudí a zohráva kľúčovú úlohu pri osvojovaní demokratických princípov, spravodlivosti a občianskej zodpovednosti. Vzdelávanie o ľudských právach preto neslúži len na oboznámenie žiakov s ich právami a povinnosťami, ale predstavuje to širší záber. Priamo ovplyvňuje ich schopnosť aktívne participovať v spoločnosti a rozvíjať sociálnu súdržnosť. Otázkou však je, do akej miery je táto problematika efektívne integrovaná do vzdelávacieho procesu a ako sú na tom v tomto kontexte žiaci na Slovensku. *Aké je u nich vnímanie dôležitosti vzdelávania mladých ľudí o ľudských právach, odkiaľ získavajú vedomosti o tejto téme, aké práva poznajú a sú si vedomí aj svojich povinností?* Toto je zlomok aspektov, ktoré sa každoročne skúmajú v Centre vedecko-technických informácií Slovenskej republiky (CVTI SR) vo výskumoch zameraných práve na ľudské práva. Predmetom tohto článku je prezentovanie prvotných výsledkov výskumu, ktorého výskumnú vzorku tvorilo 2 420 žiakov základných (7. až 9. ročník) a stredných škôl (1. až 3. ročník). Prezentované sú dáta časti otázok venovaných znalosti ľudských práv a vzdelávaniu o ľudských právach, ktoré sú analyzované a komparované podľa výberových kritérií (pohlavie, typ školy, ročník štúdia, veľkosť bydliska, kraj SR). Zber dát sa konal v druhej polovici roku 2024.

Výsledky výskumu

Dôležitosť učenia sa o ľudských právach u mladých ľudí

Až 8 z 10 žiakov základných a stredných škôl (82,3 %) je názoru, že je dôležité, aby sa mladí ľudia v ich veku v škole učili o ľudských právach a právach detí. Je pozitívne, že žiaci v takej miere vnímajú dôležitosť výučby predmetnej

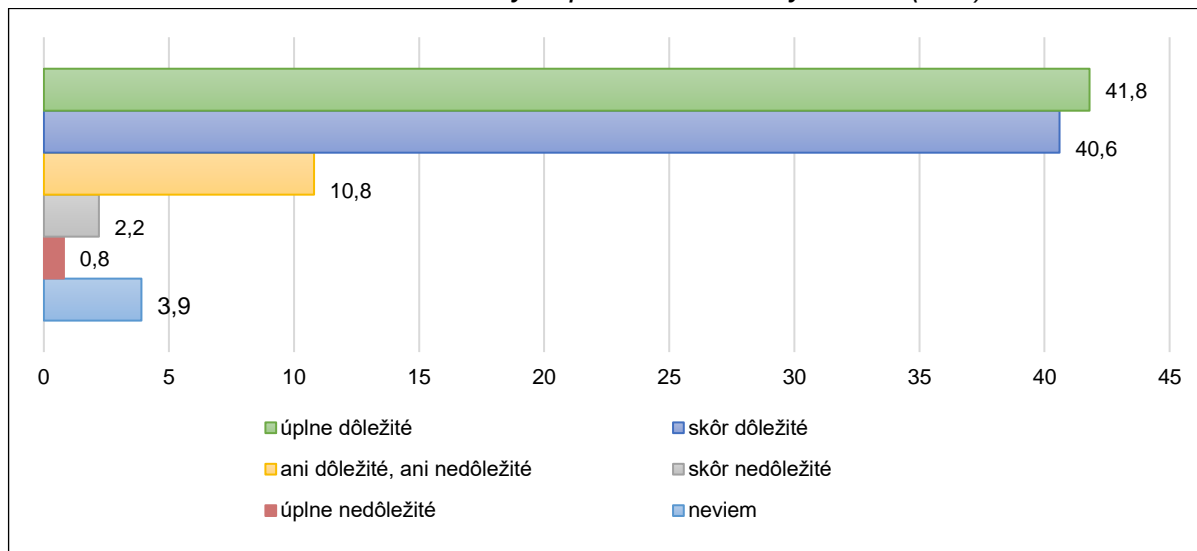
---

^{*/} Mgr. Tomáš Runa, CVTI SR, Bratislava, tomas.runa@cvtisr.sk

oblasti. Presne 3 % z nich si myslia, že učenie o ľudských právach je nedôležité a necelé 4 % na otázku nevedeli odpovedať. Každý desiaty opýtaný (10,8 %) sa priklonil k ambivalentnej odpovedi – ani dôležité, ani nedôležité. Rozloženie odpovedí zobrazuje *graf 1*.

Graf 1 Dôležitosť učenia sa o ľudských právach u mladých ľudí (v %)

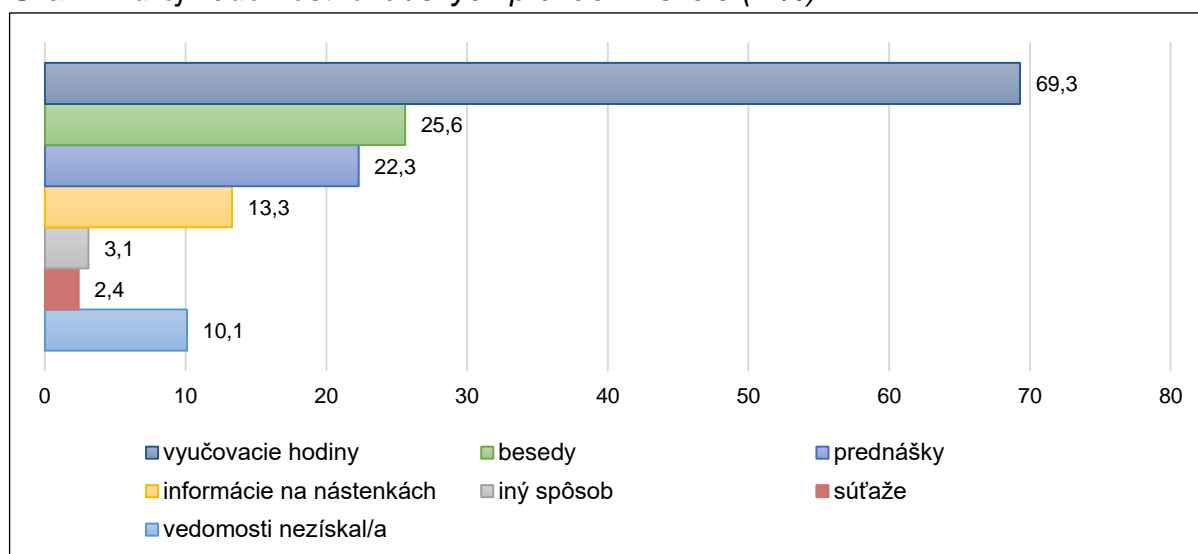

Pri komparácii podľa jednotlivých premenných sa ukázalo, že dôležitosť učenia sa o ľudských právach v škole pripisujú viac dievčatá (dievčatá 86,9 %, chlapci 77,8 %), chlapci skôr volili ambivalentnú odpoveď (dievčatá 8,0 %, chlapci 13,6 %), alebo nedôležitosť (dievčatá 1,7 %, chlapci 4,1 %). Dôležitosť vo vyššej miere vnímajú stredoškólači (ZŠ 78,2 %, SŠ 86,3 % – z toho stredná odborná škola (SOŠ) 84,8 % a gymnázium (G) 89,2 %), najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl (88,4 %; najmenej 8. ročník ZŠ 76,1 %), respondenti v mestách do 50 000 obyvateľov (86,6 %; najmenej v obciach do 10 000 obyvateľov 79,5 %) a v Trenčianskom kraji (85,7 %; najmenej v Trnavskom kraji 78,1 %).

Zdroj vedomostí o ľudských právach v škole

Žiaci sa najčastejšie stretávajú s témou ľudských práv a vedomostí na vyučovacích hodinách (69,3 %). Štvrtina respondentov (25,6 %) získala vedomosti taktiež na besedách organizovaných školou a tretím najčastejším zdrojom sú prednášky ľudí, ktorí sa danou problematikou zaoberajú (22,3 %). Medzi menej frekventované zdroje vedomostí patria informácie na nástenkách, v školských časopisoch a pod. (13,3 %), iný spôsob (3,1 %) a školské súťaže napríklad Olympiáda ľudských práv (2,4 %). Akokoľvek, desatina žiakov deklarovala, že vedomosti o ľudských právach v škole nezískala (10,1 %). Všetky údaje zobrazuje *graf 2*.

Graf 2 Zdroj vedomosti o ľudských právach v škole (v %)

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Z porovnania podľa komparačných premenných možno konštatovať, že všetky frekventovanejšie zdroje vedomosti o ľudských právach podľa pohlavia označovali vo vyššej miere dievčatá (vyučovacie hodiny: dievčatá 73,4 %, chlapci 65,2 %; besedy: dievčatá 27,0 %, chlapci 24,3 %; prednášky: dievčatá 23,9 %, chlapci 20,6 %, informácie na nástenkách: dievčatá 15,0 %, chlapci 11,6 %). Jedinými výnimkami, kde to tak nebolo, sú súťaže (dievčatá 2,3 %, chlapci 2,6 %) a odpoveď, že vedomosti žiaci v škole nezískali (dievčatá 7,8 %, chlapci 12,5 %).

Podľa typu navštevovanej školy mali vyšší podiel pri hlavnom zdroji (vyučovacie hodiny) žiaci základných škôl (ZŠ 73,6 %, SŠ 65,3 % – z toho SOŠ 64,7 % a G 66,7 %), čo už ale neplatilo pri ostatných zdrojoch ako besedy (ZŠ 21,9 %, SŠ 29,1 % – z toho SOŠ 29,8 % a G 27,9 %), prednášky (ZŠ 18,0 %, SŠ 26,2 % - z toho SOŠ 27,7 % a G 23,3 %), či informácie na nástenkách (ZŠ 12,3 %, SŠ 14,2 % – z toho SOŠ 13,6 % a G 15,2 %), z ktorých získavali vedomosti viac stredoškôláci. Tri najfrekventovanejšie zdroje vedomostí sú dominantné v rôznych ročníkoch. V prípade vyučovacích hodín sú to žiaci 8. ročníka základných škôl (81,3 %; najmenej 1. ročník SŠ 60,7 %), pri besedách to sú žiaci 1. ročníka stredných škôl (32,5 %; najmenej 7. ročník ZŠ 18,1 %) a pri prednáškach najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl (28,1 %; najmenej 7. ročník ZŠ 14,3 %). Názor o nezískaní vedomosti deklarovali najviac deviataci zo základných škôl (13,2 %; najmenej 8. ročník ZŠ 6,8 %).

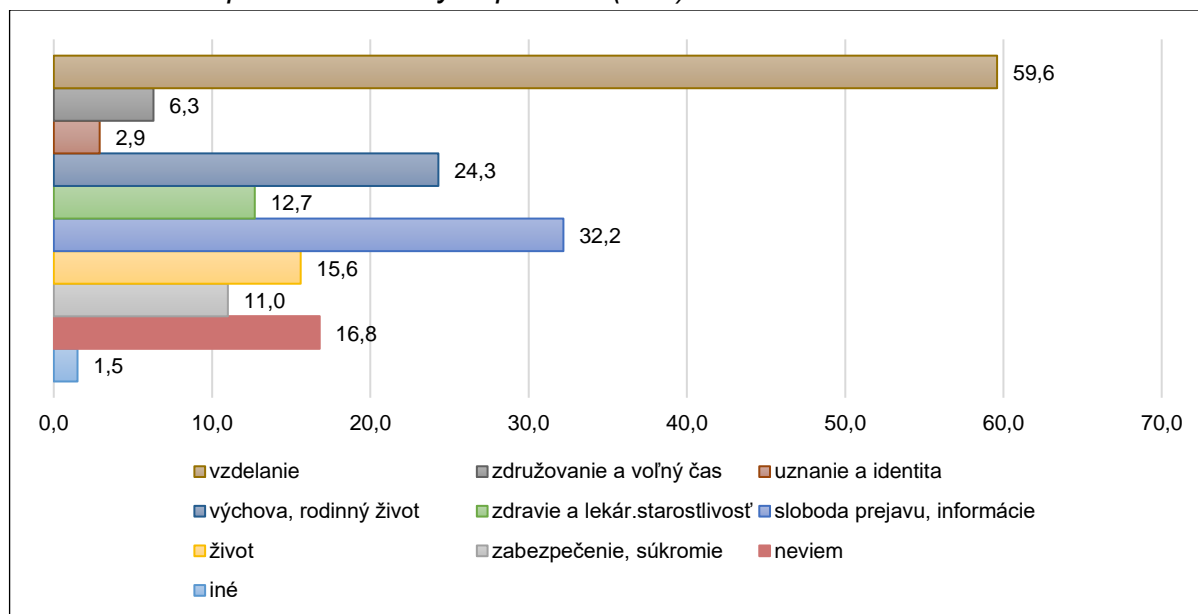
Odpovede sú pestro rozložené aj pri komparácii podľa veľkosti bydliska a kraja. Vedomosti o ľudských právach na vyučovacích hodinách získali predovšetkým respondenti v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (74,1 %; najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 66,2 %) a v Bratislavskom kraji (72,5 %; najmenej v Žilinskom kraji 64,4 %), na besedách predovšetkým respondenti vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov (28,9 %; najmenej v mestách nad

100 000 obyvateľov 17,4 %) a v Prešovskom kraji (33,9 %; najmenej v Trnavskom kraji 10,6 %) a v rámci prednášok najmä opýtaní v mestách do 50 000 obyvateľov (25,5 %; najmenej v mestách nad 100 000 obyvateľov 19,3 %) a v Žilinskom kraji (26,1 %; najmenej opäť v Trnavskom kraji 17,8 %). V priemere každý desiaty žiak v kategóriách veľkosť bydliska a podľa kraja uvádzal, že vedomosti v škole nezískal, avšak Trnavský kraj je výnimkou, pretože túto odpoveď označila až takmer pätina z nich (18,2 %).

Znalosť práv definovaných pre deti

Respondenti poznajú zo svojich práv predovšetkým právo na vzdelanie (59,6 %). Necelá tretina z nich (32,2 %) prezentovala takisto právo na slobodu prejavu, informácie a náboženstvo a štvrtina (24,3 %) právo na výchovu, rodinný život a starostlivosť. V menšej miere respondenti uvádzali právo na život (15,6 %), právo na zdravie a lekársku starostlivosť (12,7 %), právo na zabezpečenie a súkromie (11,0 %), právo na združovanie a voľný čas (6,3 %), právo na uznanie a identitu (2,9 %) a iné (1,5 %). Takmer 17 % žiakov nevedelo na otázku odpovedať. Kompletné percentuálne zastúpenie jednotlivých práv znázorňuje graf 3.

Graf 3 Znalosť práv definovaných pre deti (v %)

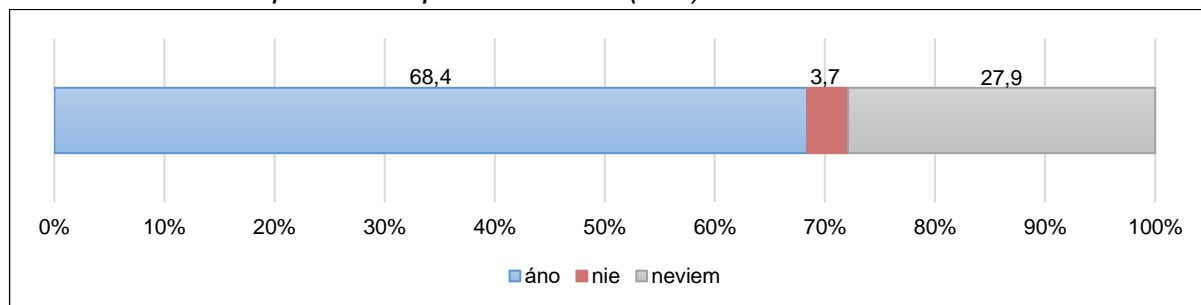
Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Podľa pohlavia majú lepší prehľad o svojich právach jednoznačne dievčatá, pretože všetky práva mali u nich vyššie percentuálne zastúpenie oproti chlapcom (jedinou výnimkou je odpoveď iné). Rovnaká situácia nastala aj pri komparácii podľa typu školy, kde v znalosti práv dominujú stredoškólači. Podľa navštevovaného ročníka sú na tom najlepšie žiaci 1. ročníka a podľa veľkosti bydliska a kraja sú to respondenti v mestách do 50 000 obyvateľov, v Žilinskom a Košickom kraji, hoci pri krajoch je to menej jednoznačné.

Vedomie o právach a povinnostiach

Pochopiteľne, okrem práv majú žiaci aj svoje povinnosti a tento fakt si uvedomuje 68,4 % z nich. Viac ako štvrtina respondentov (27,4 %) o svojich povinnostiach nevie a menej ako 4 % opýtaných sú názoru, že povinnosti nemajú.

Graf 4 Vedomie o právach a povinnostiach (v %)

O svojich povinnostiach vedia najmä dievčatá (dievčatá 74,3 %, chlapci 62,7 %), stredoškoláci (ZŠ 62,3 %, SŠ 74,1 % – z toho SOŠ 71,2 % a G 79,9 %), respondenti navštevujúci 1. ročník stredných škôl (76,3 %; najmenej 8. ročník ZŠ 57,5 %), taktiež žiaci v mestách do 50 000 obyvateľov (71,9 %; najmenej vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov 62,0 %) a v Žilinskom kraji (77,0 %; najmenej v Nitrianskom kraji 57,6 %).

Tí, ktorí uviedli, že majú aj povinnosti ich boli schopní konkretizovať. Povinnosťou s najvyšším percentuálnym podielom je povinná školská dochádzka (42,4 %), za ktorou nasleduje povinnosť učiť sa/pripravovať sa do školy (39,4 %), rešpektovanie rodičov a starých rodičov (33,3 %) a pomáhanie v domácnosti (23,2 %). Ostatné povinnosti predstavovali menej ako desatinu respondentov a sú k nahliadnutiu v *tabuľke 1*.

Tabuľka 1 Konkretizácia povinností podľa žiakov (v %)

Povinnosti	%
Povinná školská dochádzka	42,4
Učiť sa/pripravovať sa do školy	39,4
Rešpektovanie rodičov a starých rodičov	33,3
Pomáhať v domácnosti/doma	23,2
Neobmedzovať práva ostatných svojím konaním	7,2
Dodržiavať školský poriadok	3,2
Dodržiavať zákon	2,4
Dbať o svoje zdravie/starat' sa o seba	2,1
Lekárske prehliadky	0,5

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

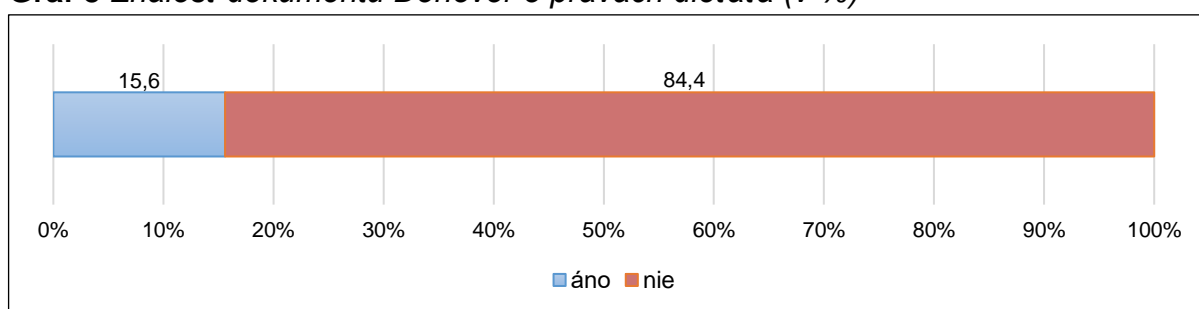
Jednotlivé povinnosti prezentovali viac skúmané dievčatá (v 7 z 9 prípadov), hoci rozdiely medzi skupinami nie sú markantné. Podobne vo vyššej miere uvádzali spomínané povinnosti stredoškoláci a dominantné postavenie pri

konkrétnych odpovediach mali predovšetkým žiaci 1. ročníka stredných škôl a 8. ročníka základných škôl. Podľa veľkosti bydliska to boli predovšetkým žiaci vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov a podľa krajov mali osobité povinnosti najvyššie percentuálne zastúpenie vždy v inom kraji.

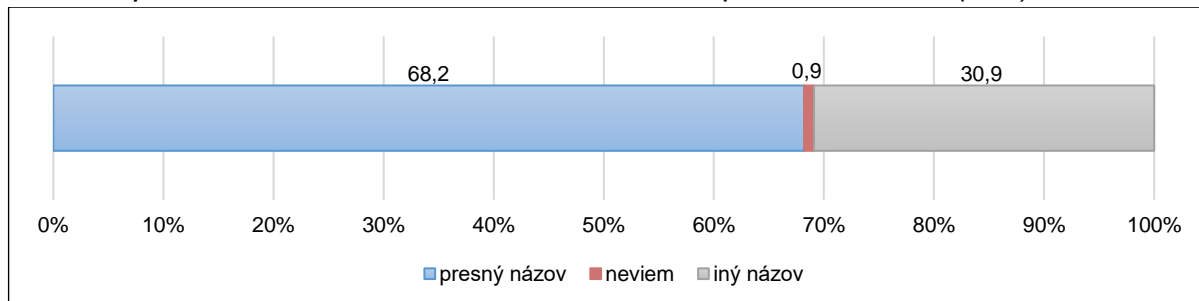
Znalosť dokumentu Dohovor o právach dieťaťa

Dohovor o právach dieťaťa je najkomplexnejší a najširšie akceptovaný dokument v oblasti ochrany práv detí a pozná ho len 15,6 % zo všetkých skúmaných respondentov. Pritom tí, ktorí uviedli, že dokument poznajú, len 68,2 % vedeli napísať presný názov, takmer tretina napísala iný názov (30,9 %) a necelé 1 % nevedelo konkretizovať názov.

Graf 5 Znalosť dokumentu Dohovor o právach dieťaťa (v %)

Graf 6 Upresnenie znalosti dokumentu Dohovor o právach dieťaťa (v %)

Pri komparácii sa zistilo, že sú to opäť dievčatá, ktoré preukázali lepší prehľad v oblasti ľudských práv a pri otázke, či poznajú názov dokumentu, v ktorom je uvedený úplný popis práv dieťaťa, dosiahli vyššiu hodnotu než chlapci (dievčatá 18,0 %, chlapci 13,3 %). Lepšiu znalosť dokumentu prezentovali aj žiaci stredných škôl (ZŠ 10,6 %, SŠ 20,3 % – z toho SOŠ 20,8 % a G 19,5 %), najstarší respondenti z 3. ročníka stredných škôl (22,3 %; najmenej 9. ročník ZŠ 8,5 %), respondenti v obciach do 10 000 obyvateľov (18,5 %; najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 12,8 %) a žiaci v Bratislavskom kraji (22,9 %; najmenej v Trnavskom kraji 10,3 %).

Odzrkadlilo sa to a podobné výsledky prinieslo aj upresnenie znalosti, a tak presný názov vo vyššej miere uvádzali dievčatá (dievčatá 72,7 %, chlapci 61,8 %) a stredoškóľáci (ZŠ 66,0 %, SŠ 69,2 % – z toho SOŠ 68,8 %

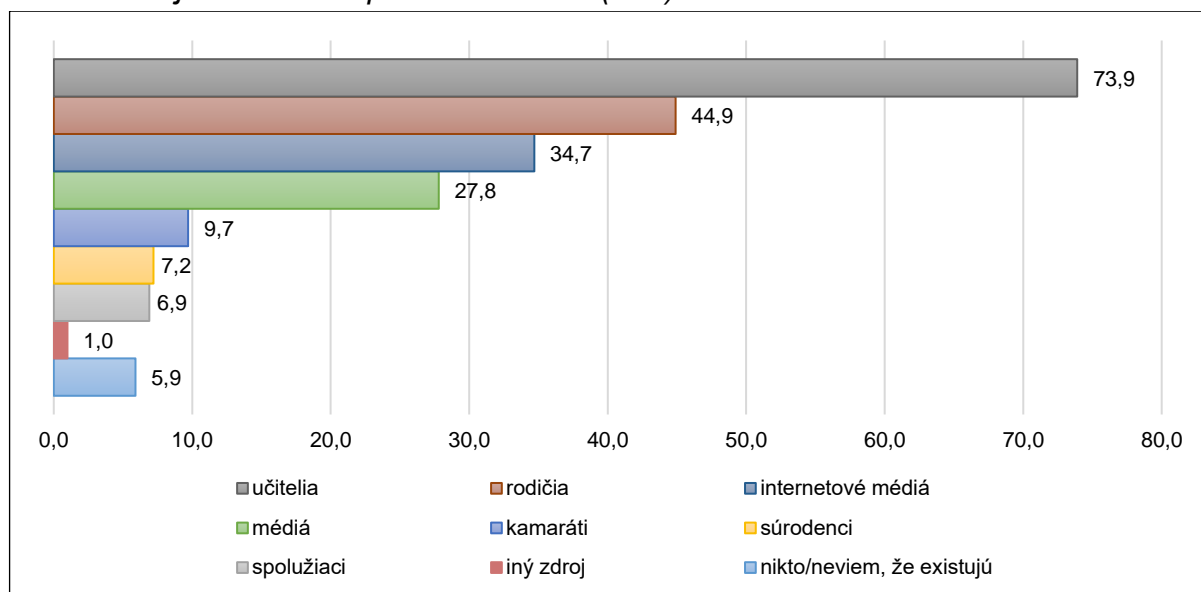
a G 70,0 %). Presný názov dokumentu vedeli najviac zo všetkých žiaci 3. ročníka (82,1 %; najmenej 9. ročník ZŠ 56,7 %).

Podľa veľkosti bydliska a kraja však došlo k zmene v porovnaní s predošlou otázkou, a teda neplatí, že tí, ktorí tvrdili, že tento dokument poznajú ho aj vedeli presne pomenovať. Podľa veľkosti bydliska presný názov napísali najmä žiaci vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov (81,4 %; najmenej v mestách do 50 000 obyvateľov 51,4 %) a podľa kraja respondenti v Prešovskom kraji (90,9 %; najmenej v Trnavskom kraji 37,5 %).

Zdroj informácií o právach dieťaťa

Pochopiteľne a podľa predpokladov, žiakov so základnými právami dieťaťa oboznamujú predovšetkým učitelia (73,9 %), no taktiež rodičia (44,9 %). Silné postavenie majú aj internetové médiá a sociálne siete (34,7 %), ktoré nasledujú médiá ako televízia, rozhlas či noviny (27,8 %). Respondenti boli oboznámení o právach dieťaťa tiež od kamarátov (9,7 %), súrodencov (7,2 %), spolužiakov (6,9 %) a iného zdroja (1,0 %). Okrem toho, necelých 6 % uviedlo, že nikto ich neoboznámil, resp., že nevedia, že existujú.

Graf 7 Zdroj informácií o právach dieťaťa (v %)

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

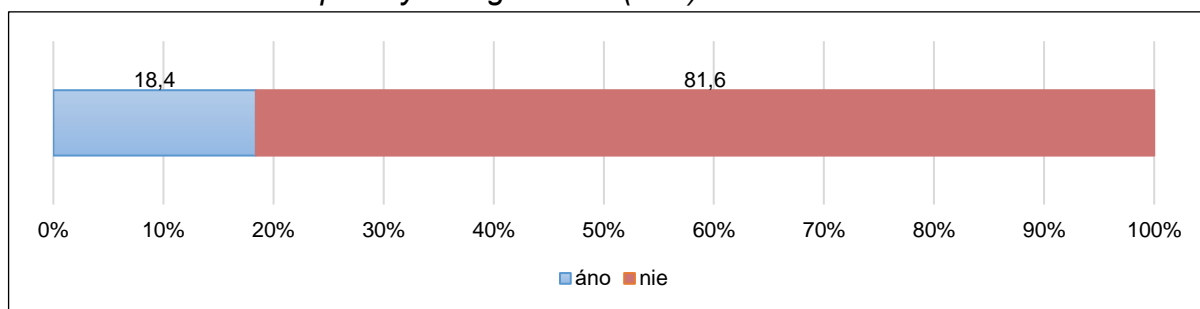
Komparácia dát s premennými ukázala, že vo väčšine zdrojov informácií mali prevahu respondentky dievčatá. Išlo okrem iného napríklad o všetky tri najfrekvencovanejšie zdroje – učitelia (dievčatá 79,8 %, chlapci 68,2 %), rodičia (dievčatá 46,4 %, chlapci 43,5 %) a internetové médiá (dievčatá 40,5 %, chlapci 29,0 %). Viacerými rôznymi zdrojmi sú oboznamovaní skôr žiaci stredných škôl (jedinou výnimkou je zdroj učitelia), navštevujúci predovšetkým 1. ročník, respondenti v mestách do 50 000 obyvateľov a žijúci v Prešovskom kraji.

Znalosť ľudskoprávných organizácií

Necelá pätina respondentov (18,4 %) pozná nejakú organizáciu (prípadne osobu), ktorá sa venuje ľudským právam a právam dieťaťa. Rozdiel síce nie je signifikantný, ale lepšiu znalosť majú dievčatá (dievčatá 19,4 %, chlapci 17,4 %) a stredoškoláci (ZŠ 15,9 %, SŠ 20,7 % – z toho SOŠ 22,1 % a G 17,8 %), najmä prváci strednej školy (21,6 %; najmenej 7. ročník ZŠ 13,8 %).

Podľa veľkosti bydliska poznajú spomínané organizácie predovšetkým respondenti v mestách do 100 000 obyvateľov (22,5 %; najmenej vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov 11,3 %) a podľa kraja najmä respondenti v Nitrianskom (24,3 %; najmenej v Bratislavskom kraji 12,4 %).

Graf 8 Znalosť ľudskoprávných organizácií (v %)

Pri konkretizácii sa viac ako tretina respondentov (37,2 %) prezentovala, že pozná organizáciu UNICEF. Hodnotu nad 10 % dosiahli aj výchovný poradca, resp. psychológ (17,7 %), OSN (16,5 %) a iné organizácie (12,9 %). Kým dievčatá vo vyššej miere uvádzali UNICEF (dievčatá 37,9 %, chlapci 36,5 %) výchovného poradcu/psychológa (dievčatá 23,3 %, chlapci 11,6 %), u chlapcov to boli skôr OSN (dievčatá 12,6 %, chlapci 20,6 %) a iné organizácie (dievčatá 12,1 %, chlapci 13,8 %). Tieto najfrekvencovanejšie organizácie alebo osoby vo vyššej miere prezentovali žiaci základných škôl (v 3 zo 4 prípadov).

Tabuľka 2 Konkretizácia organizácií (v %)

Organizácie (inštitúcie, príp. osoby)	%
UNICEF	37,2
Výchovný poradca/psychológ	17,7
OSN	16,5
Iné	12,9
Mimovládne organizácie	8,4
Ombudsman	7,3
Linka dôvery	4,1
Sociálna kuratela	3,8
Polícia, NAKA	2,0
Súdy	1,5
Červený kríž	0,3

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Podľa ostatných komparačných premenných (ročník, veľkosť bydliska, kraj) to bolo pestrejšie a jednotlivé organizácie/osoby mali najvyššie zastúpenie vždy v iných kategóriách – ani jedna kategória nemala dominantné postavenie.

Záver

Podľa prezentovaných zistení v článku vyplýva, že väčšina žiakov základných a stredných škôl pokladá preberanie témy ľudských práv za dôležité. Myslia si to viac dievčatá, stredoškólači, najmä gymnazisti a hlavne najstarší respondenti vo výskume z 3. ročníka. Vedomosti o ľudských právach žiaci získavajú pochopiteľne predovšetkým na vyučovacích hodinách, dôležitú rolu ale hrajú aj školou organizované besedy, prednášky odborníkov či informácie na nástenkách alebo v školských časopisoch. Pre žiakov je najznámejším právom právo na vzdelanie, ktoré poznajú takmer dve tretiny z nich. Známymi právami sú aj právo na slobodu prejavu, informácie a náboženstvo, ako aj právo na výchovu, rodinný život a starostlivosť. Takmer 69 % respondentov vie aj o tom, že okrem práv majú aj svoje povinnosti. Pri konkretizácii povinností žiaci spomínali najviac povinnú školskú dochádzku, pripravovanie sa do školy a poslúchanie a rešpektovanie rodičov. Medzinárodnú zmluvu *Dohovor o právach dieťaťa* pozná ani nie 16 % opýtaných. Aj pri tejto otázke preukázali podľa pohlavia dievčatá a podľa typu školy stredoškólači vyššiu mieru znalosti. O základných právach dieťaťa oboznamujú žiakov najviac učitelia, no taktiež aj rodičia a silný vplyv majú internetové médiá. Necelá pätina zo súboru respondentov pozná nejakú organizáciu, resp. osobu, ktorá sa venuje ľudským právam a právam dieťaťa. Tou najznámejšou pre žiakov je UNICEF. Kompletná a hlbšia analýza dát aj iných otázok o ľudských právach výskumu CVTI SR bude k dispozícii v záverečnej správe a publikácii, ktoré budú v priebehu roka uverejnené na stránke cvtisr.sk v sekcii *Výskumy a prevencia*.

Súhrn

Článok sa zaoberá významom znalostí ľudských práv u žiakov základných a stredných škôl a úlohou vzdelávacieho systému pri ich osvojovaní. Znalosť ľudských práv nie je len otázkou teoretického vzdelania, ale aj kľúčovým faktorom pri formovaní sociálne uvedomelých a demokraticky zmýšľajúcich občanov. Článok analyzuje výsledky z výskumu v spomínanej oblasti a ponúka prehľad aktuálnych dát aj s príslušnou komparáciou. Cieľom je poukázať na aktuálny stav u žiakov základných a stredných škôl na Slovensku a potrebu systematického a kvalitného vzdelávania v tejto oblasti ako nevyhnutného predpokladu pre rozvoj tolerantnej a spravodlivej spoločnosti.

Abstract

The article deals with the importance of knowledge of human rights among primary and secondary school pupils and the role of the education system in their acquisition. Knowledge of human rights is not only a matter of theoretical education, but also a key factor in the formation of socially conscious and democratically minded citizens. The article analyzes the results of research in the mentioned area and offers an overview of current data with a relevant comparison. The aim is to point out the current state of knowledge among primary and secondary school pupils in Slovakia and the need for systematic and high-quality education in this area as a necessary prerequisite for the development of a tolerant and just society.

Rizikové správanie žiakov základných a stredných škôl

Marianna PÉTIOVÁ^{*/}

Úvod

Dospievanie predstavuje pre jedinca obdobie, kedy je pravdepodobnosť rizikového správania najväčšia zo všetkých vývinových etáp. V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s viacerými definíciami tohto pojmu, pričom niektorí odborníci ho vnímajú odlišne. J. Širůček, M. Širůčková a P. Macek (2007)¹ definujú rizikové správanie ako „sociálny konštrukt zahrňujúci rozmanité formy správania, ktoré nemusia byť nutne taxatívne vymedzené. Sú však identifikované ako tie, ktoré spôsobujú zdravotné, sociálne, alebo psychologické ohrozenie jedinca alebo jeho sociálneho okolia“. Rizikové

---

^{*/} PhDr. Marianna Pétiová, PhD., CVTI SR, marianna.petiova@cvtisr.sk

¹ Širůček, J. – Širůčková, M. – Macek, P.: Sociální opora rodičů a vrstevníků a její význam pro rozvoj rizikového chování v adolescenci. Československá psychologie, 2007, roč. 51, č. 5, s. 477.

---

správanie mladých ľudí býva častou príčinou ťažkých úrazov, prípadne až úmrtí, ktoré si spôsobujú sami. Patrí sem napr. riskantné riadenie motorových vozidiel, nadmerné užívanie návykových látok, samovražedné pokusy. Mnoho prejavov rizikového správania, ktoré sa začínajú prejavovať v období adolescencie, spôsobuje zdravotné ťažkosti, ktoré môžu pretrvávať až do dospelosti.²

V poslednom období sa mnoho výskumov venuje obdobiu dospievania a to najmä z hľadiska výskytu možných ťažkostí a rizík, ktorým je možné pri prevencii rizikového správania predchádzať. Medzi rizikové faktory **v rodinnom prostredí** patrí negatívny rodičovský vzor, ľahká dostupnosť drog v rodine, blízky člen rodiny, ktorý je závislý od alkoholu alebo nelegálnych drog, nedostatočná starostlivosť o dieťa, nejasné role členov rodiny, nejasné pravidlá pre správanie detí, slabé citové puto dieťaťa k rodičom a vyrastanie mimo rodiny. Medzi významné rizikové faktory **rovesníckych skupín** patrí neprijatie do skupiny, odmietnutie, výsmech, neobľúbenosť u rovesníkov, separácia, ale i prijatie do skupiny, ktorá užíva legálne a nelegálne drogy. Medzi rizikové **osobnostné charakteristiky** sa zaraďuje nízke sebavedomie a sebahodnotenie, slabý prospech, nedostatok schopností čeliť tlaku rovesníckej skupiny, zdravotné postihnutie, poruchy správania, agresívne a asociálne správanie, poruchy sústredenia, zvedavosť a sklony experimentovať s drogami, dlhodobé prežívanie strachu, úzkosti, hnevu alebo stresu.³ Cieľom výskumu bolo, okrem zistenia konzumácie legálnych a nelegálnych drog, zmapovať aj situáciu vo výskyte rizikového správania u žiakov základných a stredných škôl. Základnú metódu tvoril modifikovaný dotazník. Terénny zber údajov prebiehal v mesiacoch október a november 2023 a v rámci celého Slovenska ho zabezpečovala profesionálna agentúra. Výberový súbor spĺňal kritériá reprezentatívnosti vzhľadom na základný súbor žiakov základných a stredných škôl v SR vo veku od 12 do 18 rokov. Bol utvorený voľným kvótovým výberom so znáhodnením osoby v poslednom kroku a so stratifikáciou na celom území Slovenskej republiky. Prezentované výsledky výskumu je možné považovať za spoľahlivé a v rámci tejto spoľahlivosti aj za reprezentatívne.

Charakteristika výskumného súboru

Do výskumu zameraného na konzumáciu legálnych a nelegálnych drog u žiakov základných a v stredných škôl sa zapojilo 2 430 žiakov. Dotazníky vyplnilo 1 138 chlapcov a 1 285 dievčat. Výskum bol realizovaný v 7., 8. a 9. ročníkoch základných škôl a v 1., 2. a 3. ročníkoch stredných škôl a zúčastnili sa ho žiaci vo veku od 12 do 18 rokov. Respondenti mali najčastejšie 14 (482)

---

² Krejčová, L.: Psychologické aspekty vzdelávania dospievajících. Praha : Grada Publishing, 2011, ISBN 978-80-247-3474-3, s. 39-40.

³ Pešek, R. – Nečesaná, K.: Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících. Praha : MZ ČR v rámci projektu podpory zdraví, 2009. ISBN 978-80-254-5971-3, s. 31.

---

rokov. V nižšom počte sa do výskumu zapojili opýtaní vo veku 13 (435), 15 (432), 16 (398) a 17 rokov (351). Najmenej oslovených žiakov malo 12 (217) a 18 rokov (106). Asi 1 265 opýtaných patrilo k žiakom základných škôl. V skupine stredoškolákov bolo evidovaných 1 165 osôb. V tejto skupine mali prevahu žiaci stredných odborných škôl (841) nad gymnazistami (324). Približne rovnaký počet opýtaných mal trvalé bydlisko v aglomeračných jednotkách s počtom obyvateľov nižším než 50 000 (menej než 2 000: 645, od 2 001 do 10 000: 638, od 10 001 do 50 000: 643). Každý desiaty oslovený žiak býval v mestách od 10 001 do 50 000 obyvateľov (257) a najnižší počet respondentov pochádzal z miest vyšším než 100 000 obyvateľov (238). Respondenti najčastejšie pochádzali z Trnavského (342) a z Nitrianskeho kraja (330). V nižšom počte vyplnili dotazníky opýtaní v Prešovskom (318), Banskobystrickom (309), Žilinskom (305), Trenčianskom (290), Bratislavskom (279) a v Košickom kraji (254).

Rizikóvemu správaniu sa venujú nielen spoločenskovedné, ale i medicínske odbory. Macek (2003) ho definuje ako správanie, ktoré sa prejavuje na psychosociálnom alebo zdravotnom poškodení jedinca, iných osôb, majetku, prípadne prostredia. Tento pojem nie je v odbornej literatúre jednotný a líšia sa aj sociálno-patologické javy, ktoré jednotliví odborníci považujú za rizikové správanie. Podľa V. Nielsen Sobotkovej (2014) sem patrí: záškoláctvo, klamanie, agresivita a agresívne správanie, šikanovanie, kyberšikanovanie, násilné správanie, kriminálne správanie (krádeže), vandalizmus, rôzne látkové a nelátkové závislosti, rizikové správanie na internete, rizikové sexuálne správanie, rizikové správanie v doprave, extrémne rizikové športy, hazardné hry, užívanie anabolických steroidov, nezdravé stravovacie návyky, xenofóbia, rasizmus, intolerancia a extrémizmus.⁴ Pri vyhodnotení tejto otázky bola využitá technika zisťovania váženého aritmetického priemeru (strednej hodnoty – mean) a podľa tejto hodnoty (od najnižšej po najvyššiu) bola zostavená *tabuľka 1*.

Respondentom bola ponúknutá škála niekoľkých spôsobov rizikového správania (konzumácia legálnych a nelegálnych drog, záškoláctvo, kriminalita, šikanovanie, kyberšikanovanie, nezdravý životný štýl, sebapoškodzovanie), pričom bola mapovaná situácia, či majú s nimi osobné skúsenosti. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že respondenti za posledných 12 mesiacov najčastejšie nežili zdravo (1,65), opili sa (1,75), stali sa obeťami výsmechu a ponižovania (1,79), snažili sa držať prísnu diétu (1,80), prispôbili sa kamarátom, aj keď s danou činnosťou nesúhlasili (1,81), pobili sa s kamarátmi (1,82), zažili sebapoškodzovanie, vyfajčili viac ako 5 cigariet denne (zhodne po 1,86), zámerne poškodili cudziu vec (1,87), ukradli cudziu vec, užili lieky bez predpisu od lekára a bez vedomia rodičov (zhodne po 1,88), stali sa obeťou šikanovania, konzumovali nelegálne drogy (zhodne po 1,89), išli poza školu (1,90), boli

---

⁴ Nielsen Sobotková, V. a kol.: Rizikové a antisociálne chováni v adolescenci. Praha : Grada Publishing, 2014, ISBN 978-80-247-4042-3, s. 40-41.

sexuálne obťažovaní (1,91), boli fyzicky napadnutí (1,92), ukradli niekomu peniaze, šikanovali inú osobu (zhodne po 1,94), boli obeťou kyberšikanovania, stali sa agresorom a niekoho šikanovali prostredníctvom moderných komunikačných technológií (zhodne po 1,95) a boli vyšetřovaní pre svoje správanie policajtní (1,97).

Tabuľka 1 Rizikové správanie žiakov základných a stredných škôl

Rizikové správanie žiakov ZŠ a SŠ za posledných 12 mesiacov	áno	nie	mean
Konzumácia legálnych a nelegálnych drog			
pravidelné fajčenie cigariet	13,7	86,3	1,86
nadmerná konzumácia alkoholu	24,9	75,1	1,75
užívanie nelegálnych drog	11,0	89,0	1,89
užívanie liekov bez vedomia lekára a rodičov	12,0	88,0	1,88
Záškoláctvo			
záškoláctvo	9,7	90,3	1,90
Kriminalita			
prispôsobenie sa nevhodným kamarátom	18,8	81,2	1,81
bitka s kamarátmi	19,3	80,7	1,81
zámerné poškodenie cudzej veci	13,2	86,8	1,87
krádež	12,1	87,9	1,88
krádež peňazí	6,1	93,9	1,94
agresor šikanovania	6,1	93,9	1,94
agresor kyberšikanovania	5,1	94,9	1,95
vyšetřovanie u policajtov pre správanie	3,3	96,7	1,97
Obeť šikanovania, kyberšikanovania			
obeť fyzického napadnutia	7,7	92,3	1,92
obeť sexuálneho obťažovania	9,2	90,8	1,91
obeť výsmechu a ponižovania	20,8	79,2	1,79
obeť šikanovania	11,1	88,9	1,89
obeť kyberšikanovania	5,4	94,6	1,95
Sebapoškodzovanie			
držanie prísnej diéty	20,2	79,8	1,80
sebapoškodzovanie	13,9	86,1	1,86
nezdravý životný štýl	34,9	65,1	1,65

Hlbšia analýza údajov ukázala, že v rámci konzumácie legálnych a nelegálnych drog sa žiaci najčastejšie opili, fajčili denne viac ako 5 cigariet, užili lieky bez vedomia rodičov a lekára a konzumovali nelegálne drogy. V oblasti kriminality sa prispôbili rovesníkom, aj keď s danou aktivitou nesúhlasili, pobili sa s kamarátmi, poškodili a ukradli cudziu vec, prípadne odcudzili niekomu peniaze, patrili k agresorom, ktorí šikanovali a kyberšikanovali iných a boli vyšetřovaní policajtní. Za posledných 12 mesiacov boli žiaci základných a stredných škôl obeťami výsmechu a ponižovania, šikanovania, sexuálneho obťažovania, fyzického útoku a kyberšikanovania. V oblasti zdravého životného štýlu si respondenti vo veľkej miere uvedomili, že nežijú zdravo a mali

by sa snažiť situáciu zlepšiť, avšak snažili sa schudnúť držaním prísnej diéty, ktorou si mohli ublížiť a sebapoškodzovali sa.

Dievčatá najčastejšie uvádzali, že by si mali zlepšiť svoj životný štýl. Chlapci sa v najvyššej miere dostali do fyzického konfliktu s kamarátmi. Dievčatá sa častejšie po požití alkoholu opili, užíli lieky bez vedomia lekára a rodičov, boli obeťami sexuálneho obťažovania, výsmechu, ponižovania, šikanovania a kyberšikanovania. Zároveň sa vo vyššej miere sebapoškodzovali a držali prísnu diétu. Chlapci častejšie užíli nelegálne drogy, chodili poza školu, prispôbili sa rovesníkom, zámerne poškodili alebo ukradli cudziu vec, patrili k agresorom, ktorí šikanovali a kyberšikanovali iné osoby, boli pre svoje správanie vyšetrovaní policajtmí a stali sa obeťami fyzického napadnutia. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín vyfajčil denne viac ako 5 cigariet a ukradol peniaze.

Z uvedených zistení je zrejmé, že chlapci mali viac skúseností s prejavmi rizikového správania zameraného na kriminalitu, zatiaľ čo dievčatá boli častejšie obeťami týchto negatívnych javov. Chlapci vo vyššej miere patrili k záškolákovi a užíli nelegálne drogy. Dievčatá mali tendenciu piť alkoholické nápoje vo zvýšenej miere, užívať lieky bez vedomia lekára a rodičov a zároveň mali častejšie než chlapci skúsenosti so sebapoškodzovaním a s prísnymi diétami.

Tabuľka 2 Rizikové správanie žiakov podľa pohlavia

Rizikové správanie žiakov ZŠ a SŠ za posledných 12 mesiacov	Chlapci	Dievčatá
pravidelné fajčenie cigariet	13,4	13,8
nadmerná konzumácia alkoholu	24,3	25,5
užívanie nelegálnych drog	13,5	8,6
užívanie liekov bez vedomia lekára a rodičov	9,7	14,0
záškoláctvo	10,6	8,8
prispôbenie sa nevhodným kamarátom	19,1	18,4
bitka s kamarátmi	26,6	12,6
zámerne poškodenie cudzej veci	17,1	9,6
krádež	13,7	10,5
krádež peňazí	6,1	6,1
agresor šikanovania	7,9	4,3
agresor kyberšikanovania	6,3	4,0
vyšetrovanie u policajtov pre správanie	4,2	2,4
obeť fyzického napadnutia	9,2	6,2
obeť sexuálneho obťažovania	3,3	14,4
obeť výsmechu a ponižovania	18,7	22,5
obeť šikanovania	9,8	12,3
obeť kyberšikanovania	4,4	6,1
držanie prísnej diéty	10,1	29,0
sebapoškodzovanie	7,2	19,7
nezdravý životný štýl	25,3	43,3

Respondenti vo veku 12, 13, 14, 15 a 16 rokov prejavili výraznú snahu zlepšiť svoj životný štýl, vo veku 17 a 18 rokov mali najviac skúseností s nadmernou konzumáciou alkoholických nápojov a najmladší sa častejšie pobili s kamarátmi, zámerne poškodili cudziu vec, ukradli nielen veci, ale aj peniaze a boli obeťami šikanovania. 13-roční mali najviac skúseností s užívaním liekov bez predpisu lekára a vedomia rodičov, vo veku 16 rokov sa častejšie než ostatní sebapoškodzovali, prispôsobili sa kamarátom a držali prísnu diétu. Najstarší opýtaní vyfajčili viac ako 5 cigariet denne, užívali zakázané návykové látky, boli obeťami sexuálneho obťažovania, výsmechu, ponižovania alebo kyberšikanovania. 17-roční patrili k záškolákovi a spolu s 15-ročnými aj k agresorovi, ktorí šikanovali iné osoby. Žiaci vo veku od 13 do 15 rokov vo vyššej miere než ostatní ubližovali iným novými informačnými a komunikačnými technológiami. Respondenti vo veku 15 a 18 rokov boli nielen obeťami fyzického napadnutia, ale vyšetरोvali ich pre správanie aj policajti.

Tabuľka 3 Rizikové správanie žiakov podľa veku

Rizikové správanie žiakov ZŠ a SŠ za posledných 12 mesiacov	12 r.	13 r.	14 r.	15 r.	16 r.	17 r.	18 r.
pravidelné fajčenie cigariet	1,4	4,8	9,3	18,5	19,3	21,4	27,4
nadmerná konzumácia alkoholu	3,2	6,4	11,6	30,8	35,7	48,4	61,3
užívanie nelegálnych drog	1,8	6,7	7,9	10,9	15,8	14,8	27,6
užívanie liekov bez vedomia dospelých	10,6	13,6	12,7	11,8	13,1	8,3	12,3
záškoláctvo	3,2	7,8	10,4	10,2	7,0	15,4	14,2
prispôsobenie sa kamarátom	20,3	17,9	14,7	19,9	21,6	19,9	15,1
bitka s kamarátmi	24,4	23,0	17,0	21,3	17,3	14,8	13,2
zámerne poškodenie cudzej veci	17,5	10,8	13,1	16,9	11,3	10,8	10,4
krádež	14,7	9,9	10,4	13,9	10,8	14,2	7,5
krádež peňazí	8,3	6,7	4,8	6,7	6,3	4,3	3,8
agresor šikanovania	3,2	6,4	4,8	7,0	6,3	7,1	5,7
agresor kyberšikanovania	3,7	5,7	5,4	5,6	4,5	4,8	4,7
vyšetřovanie u policajtov pre správanie	2,3	2,8	3,5	4,9	2,8	2,6	4,7
obeť fyzického napadnutia	7,4	7,4	7,5	8,8	7,8	6,6	8,5
obeť sexuálneho obťažovania	5,1	5,5	6,2	11,6	12,1	12,5	13,2
obeť výsmechu a ponižovania	24,4	19,3	15,8	22,9	20,4	22,8	26,4
obeť šikanovania	13,8	12,9	7,9	10,0	12,1	12,3	9,4
obeť kyberšikanovania	8,3	6,9	4,4	4,2	4,0	4,8	9,4
držanie prísnej diéty	18,9	17,0	14,5	21,8	27,0	22,8	19,8
sebapoškodzovanie	14,7	12,9	11,0	15,7	17,4	12,0	11,3
nezdravý životný štýl	31,8	23,3	25,5	44,9	39,2	44,7	40,6

Zistené údaje potvrdili, že najmladší opýtaní mali viac skúseností s rizikovými prejavmi zameranými na kriminalitu. Najstarší respondenti sa častejšie stali obeťami fyzického napadnutia, sexuálneho obťažovania, výsmechu, ponižovania a kyberšikanovania. So stúpajúcim vekom opýtaných sa zároveň zvyšoval aj počet žiakov, ktorí mali skúsenosti s pravidelným fajčením

---

tabakových výrobkov, nadmernou konzumáciou alkoholu, užívaním nelegálnych drog a so sexuálnym obťažovaním. Držanie prísnej diéty a sebapoškodzovanie kulminovalo u respondentov vo veku 16 rokov.

Žiaci stredných odborných škôl (44,4 %, G: 42,3 %) neboli v najvyššom počte spokojní so svojim životným štýlom, zatiaľ čo gymnazisti (43,8 %, SOŠ: 40,7 %) mali za posledných 12 mesiacov veľa skúsenosti s nadmernou konzumáciou alkoholu. Žiaci stredných odborných škôl častejšie vyfajčili viac ako 5 cigariet denne (SOŠ: 21,2 %, G: 18,3 %), užili nelegálne drogy (SOŠ: 15,4 %, G: 14,4 %), pobili sa s kamarátmi (SOŠ: 18,4 %, G: 14,4 %), ukradli nielen cudziu vec (SOŠ: 13,2 %, G: 10,5 %), ale aj peniaze (SOŠ: 5,7 %, G: 4,5 %), patrili k agresorom, ktorí šikanovali (SOŠ: 7,3 %, G: 5,1 %) a kyberšikanovali iné osoby (SOŠ: 5,1 %, G: 4,2 %), boli vyšetrovaní na polícii pre správanie (SOŠ: 3,5 %, G: 2,7 %), stali sa obeťami výsmechu, ponižovania (SOŠ: 23,8 %, G: 18,9 %) a šikanovania (SOŠ: 11,8 %, G: 10,2 %), držali prísnu diétu (SOŠ: 24,6 %, G: 23,7 %) a mali osobné skúsenosti so sebapoškodzovaním (SOŠ: 17,0 %, G: 9,3 %). Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov stredných škôl užil lieky bez vedomia lekára a rodičov (SOŠ: 10,7 %, G: 11,4 %), chodil poza školu (SOŠ: 10,6 %, G: 10,2 %), prispôbil sa kamarátom (SOŠ: 19,5 %, G: 18,9 %), zámerne poškodil cudzí majetok (SOŠ: 13,0 %, G: 12,3 %), bol obeťou fyzického napadnutia (SOŠ: 7,8 %, G: 7,2 %), sexuálneho obťažovania (SOŠ: 12,9 %, G: 12,3 %) a kyberšikanovania (SOŠ: 4,7 %, G: 4,5 %). Zistené údaje potvrdili, že s prejavmi rizikového správania mali výrazne viac osobných skúseností žiaci stredných odborných škôl než gymnazisti.

Všetci oslovení žiaci sa zhodli v názore, že by mali žiť zdravšie, ale nedokázali túto situáciu zmeniť. Opýtaní v Bratislavskom kraji sa častejšie než ostatní stali obeťami sexuálneho obťažovania, výsmechu a ponižovania, kyberšikanovania a vo vyššej miere priznali aj sebapoškodzovanie. Respondenti z Trenčianskeho kraja sa vo vyššej miere pobili s kamarátmi, zámerne poškodili cudzí majetok, ukradli nielen cudziu vec, ale aj finančnú hotovosť a boli fyzicky napadnutí. Žiaci z Košického kraja častejšie užili lieky bez vedomia lekára a rodičov, zatiaľ čo v Nitrianskom kraji patrili k záškolákom. Respondenti z Prešovského kraja častejšie než ostatní vyfajčili viac ako 5 cigariet denne, prispôbili sa nevhodným kamarátom, šikanovali iné osoby a boli vyšetrovaní policajtními pre svoje správanie. Mladí obyvatelia Banskobystrického kraja sa vo vyššej miere opili a užili nelegálne drogy. K agresorom, ktorí kyberšikanovali iné osoby, patrili najmä opýtaní v Trenčianskom a v Nitrianskom kraji, zatiaľ čo obeťami šikanovania boli mladí obyvatelia Bratislavského a Prešovského kraja. Prísnu diétu držali žiaci s bydliskom v Bratislavskom a v Nitrianskom kraji.

Z uvedených zistení vyplynulo, že s rizikovými prejavmi zameranými na kriminalitu mali najviac skúseností žiaci v Trenčianskom a v Prešovskom kraji. Obeťami sexuálneho obťažovania, výsmechu, ponižovania, šikanovania a kyberšikanovania sa stali najmä mladí obyvatelia Bratislavského kraja, ktorí

mali zároveň najviac skúseností aj so sebapoškodzovaním. Respondenti v Banskobystrickom kraji mali problémy s nadmernou konzumáciou alkoholických nápojov a s užívaním nelegálnych drog a k záškolákom najčastejšie patrili opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho kraja.

Tabuľka 4 Rizikové správanie žiakov podľa kraja

Rizikové správanie žiakov ZŠ a SŠ za posledných 12 mesiacov	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
pravidelné fajčenie cigariet	9,7	13,5	14,5	13,6	13,4	13,3	16,0	14,6
nadmerná konzumácia alkoholu	17,2	21,3	27,0	26,1	26,2	32,4	26,1	22,0
užívanie nelegálnych drog	9,0	11,0	12,4	11,2	9,2	13,3	11,3	9,1
užívanie liekov bez vedomia lekára a rodičov	15,4	7,3	13,4	10,9	9,5	11,0	12,6	17,3
záškoláctvo	8,2	6,4	5,5	19,7	4,9	7,8	13,8	9,8
prispôsobenie sa nevhodným kamarátom	15,8	12,9	20,7	21,5	12,5	23,0	26,7	16,1
bitka s kamarátmi	19,7	13,2	29,3	15,8	16,1	18,8	24,8	17,3
zámerné poškodenie cudzej veci	12,9	9,9	19,3	10,6	11,8	13,9	16,4	10,2
krádež	14,0	9,1	18,3	8,2	12,1	13,6	13,5	7,5
krádež peňazí	7,5	3,5	9,0	4,2	6,6	7,4	7,9	2,4
agresor šikanovania	3,2	2,9	8,6	6,1	5,2	4,5	11,0	7,1
agresor kyberšikanovania	5,7	5,0	6,6	6,1	4,3	5,2	3,5	5,1
vyšetrovanie u policajtov pre správanie	1,4	2,3	4,5	1,5	2,6	3,9	6,6	3,9
obeť fyzického napadnutia	8,6	5,3	12,4	4,2	3,9	10,4	11,0	6,3
obeť sexuálneho obťažovania	12,9	5,0	11,4	8,2	8,5	12,0	5,7	11,4
obeť výsmechu a ponižovania	29,7	13,7	27,9	13,0	18,0	21,7	23,9	20,5
obeť šikanovania	15,1	8,5	14,8	7,9	7,5	10,0	15,4	10,6
obeť kyberšikanovania	10,0	3,2	7,9	5,5	4,3	4,2	4,1	4,7
držanie prísnej diéty	22,9	14,3	21,4	23,0	19,7	20,7	19,8	19,8
sebapoškodzovanie	20,8	12,3	18,3	11,9	11,6	12,3	13,5	10,7
nezdravý životný štýl	33,7	26,3	38,3	32,1	32,2	39,2	43,4	34,3

Všetci respondenti, najčastejšie žijúci v neúplných rodinách škôl neboli v najvyššom počte spokojní so svojim životným štýlom, ale zároveň neboli schopní na tejto situácii nič zmeniť. Opýtaní, ktorí mali nevlastného otca alebo matku za posledných 12 mesiacov vyfajčili viac ako 5 cigariet denne, mali skúsenosti s nadmernou konzumáciou alkoholu, užili nelegálne drogy a lieky bez vedomia lekára a rodičov, chodili poza školu, spravili zlú vec kvôli rovesníkom, pobili sa s kamarátmi, zámerné poškodili cudzí majetok a ukradli nielen cudziu vec, ale aj peniaze. Zároveň mali viac osobných skúseností so sebapoškodzovaním a s držaním prísnej diéty. Žiaci žijúci v doplnených rodinách sa častejšie stali obeťou fyzického napadnutia, výsmechu, ponižovania a kyberšikanovania. Respondenti, ktorých vychovával iba otec alebo matka vo vyššej miere než ostatní patrili k agresorom, ktorí šikanovali a kyberšikanovali iné osoby a boli vyšetrovaní policajtmí pre nevhodné správanie. Okrem toho boli vo vyššej miere obeťami šikanovania a sexuálneho obťažovania.

Tabuľka 5 Rizikové správanie žiakov podľa rodinných vzťahov

Rizikové správanie žiakov ZŠ a SŠ za posledných 12 mesiacov	Rodina		
	úplná	doplnená	neúplná
pravidelné fajčenie cigariet	11,8	20,5	17,3
nadmerná konzumácia alkoholu	22,8	32,6	29,3
užívanie nelegálnych drog	9,3	16,7	15,2
užívanie liekov bez vedomia lekára a rodičov	11,6	15,2	11,7
záškoláctvo	7,6	19,3	12,2
prispôsobenie sa nevhodným kamarátom	17,8	23,9	19,4
bitka s kamarátmi	18,1	23,9	20,2
zámerné poškodenie cudzej veci	12,7	18,2	12,5
krádež	11,7	14,0	12,8
krádež peňazí	5,9	8,0	5,9
agresor šikanovania	5,6	6,1	8,2
agresor kyberšikanovania	4,4	6,8	7,4
vyšetrovanie u policajtov	2,6	4,9	5,1
obeť fyzického napadnutia	6,8	11,4	9,0
obeť sexuálneho obťažovania	7,6	12,5	13,8
obeť výsmechu a ponižovania	19,2	25,4	24,7
obeť šikanovania	10,8	11,7	12,2
obeť kyberšikanovania	4,7	9,5	5,6
držanie prísnej diéty	19,4	22,4	21,8
sebapoškodzovanie	12,1	18,3	17,8
nezdravý životný štýl	33,7	34,1	40,3

Respondenti žijúci v rodinách, kde boli vytvorené dobré medziľudské vzťahy neboli v najvyššom počte spokojní so svojim životným štýlom, zatiaľ čo opýtaní, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli sa za posledných 12 mesiacov najčastejšie stali obeťou výsmechu a ponižovania.

Zistené výsledky výskumu ukázali, že žiaci, ktorí nemali doma vytvorené potrebné citové zázemie, častejšie než ostatní vyfajčili viac ako 5 cigariet denne, opili sa, užili nelegálne drogy a lieky bez vedomia lekára a rodičov. Okrem toho vo vyššej miere chodili poza školu, prispôbali sa kamarátom, pobili sa s priateľmi, zámerne poškodili cudzí majetok, ukradli nejakú vec a peniaze, patrili k agresorom, ktorí šikanovali a kyberšikanovali iné osoby a boli vyšetrovaní na polícii pre správanie. Respondenti, ktorí s rodičmi nevychádzali dobre boli častejšie nielen agresormi, ale aj obeťami fyzického napadnutia, sexuálneho obťažovania, šikanovania, kyberšikanovania, držali prísnu diétu a mali osobné skúsenosti so sebapoškodzovaním. Zistené údaje potvrdili, že oslovení žiaci, ktorí nemali doma vybudované dobré medziľudské vzťahy, mali výrazne viac skúseností s prejavmi rizikového správania než ich rovesníci, ktorí si s otcom a matkou dobre rozumeli.

Tabuľka 6 Rizikové správanie žiakov podľa kvality rodinných vzťahov

Rizikové správanie žiakov ZŠ a SŠ za posledných 12 mesiacov	Dobré vzťahy	Zlé vzťahy
pravidelné fajčenie cigariet	12,8	24,4
nadmerná konzumácia alkoholu	23,8	37,2
užívanie nelegálnych drog	10,0	22,1
užívanie liekov bez vedomia lekára a rodičov	10,6	28,7
záškoláctvo	8,6	22,7
prispôsobenie sa nevhodným kamarátom	17,9	31,4
bitka s kamarátmi	18,8	26,2
zámerné poškodenie cudzej veci	12,8	18,6
krádež	11,5	19,2
krádež peňazí	5,5	14,5
agresor šikanovania	5,9	8,7
agresor kyberšikanovania	4,8	8,8
vyšetrovanie u policajtov pre správanie	3,0	7,6
obeť fyzického napadnutia	6,8	19,8
obeť sexuálneho obťažovania	8,0	23,4
obeť výsmechu a ponižovania	19,3	38,4
obeť šikanovania	9,7	29,7
obeť kyberšikanovania	4,6	16,3
držanie prísnej diéty	18,8	35,5
sebapoškodzovanie	11,8	33,7
nezdravý životný štýl	46,5	33,8

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných aj stredných škôl najčastejšie uvádzali, že by si mali zlepšiť svoj životný štýl.

Stredoškóľáci

vo vyššej miere fajčili viac ako 5 cigariet denne, nadmerne konzumovali alkoholické nápoje, užívali nelegálne drogy, chodili poza školu, prispôbili sa rovesníkom, aj keď s danou činnosťou nesúhlasili, ukradli cudzí majetok, šikanovali iné osoby, boli obeťami sexuálneho obťažovania, výsmechu a ponižovania, zámerne si ubližovali a držali prísnu diétu.

Žiaci základných škôl

častejšie užívali lieky bez predpisu lekára a vedomia rodičov, bili sa s kamarátmi, zámerne poškodili cudziu vec, ukradli niekomu peniaze a patrili nielen k agresorom, ale aj k obetiam kyberšikanovania.

Približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín bol obeťou šikanovania, fyzického napadnutia a pre správanie vyšetrovaný policajtmí.

Z týchto zistení je zrejmé, že stredoškólači mali viac skúseností s prejavmi rizikového správania zameraného na konzumáciu legálnych a nelegálnych drog, záškoláctvo, prísnymi diétami a sebapoškodzovaním.

Považujeme za dôležité venovať rizikovému správaniu žiakov základných a stredných škôl viac pozornosti než doteraz. V danej oblasti sa osvedčila realizácia preventívnych aktivít, ktorá je doplnená rozhovormi so žiakmi napríklad na triednických hodinách alebo v rámci výučby iných predmetov. Je dôležité, aby pedagógovia poznali svojich žiakov a v prípade potreby mohli ich nevhodné prejavy spoločne s rodičmi pozitívnym spôsobom korigovať.

Tabuľka 7 Rizikové správanie žiakov podľa typu školy

Rizikové správanie žiakov ZŠ a SŠ za posledných 12 mesiacov	ZŠ	SŠ
pravidelné fajčenie cigariet	7,5	20,4
nadmerná konzumácia alkoholu	9,6	41,6
užívanie nelegálnych drog	7,1	15,2
užívanie liekov bez vedomia lekára a rodičov	12,9	11,0
záškoláctvo	8,9	10,5
prispôsobenie sa nevhodným kamarátom	18,3	19,3
bitka s kamarátmi	21,0	17,3
zámerné poškodenie cudzej veci	13,5	12,8
krádež	11,7	12,4
krádež peňazí	6,9	5,3
agresor šikanovania	5,5	6,7
agresor kyberšikanovania	5,5	4,8
vyšetovanie u policajtov pre správanie	3,4	3,3
obeť fyzického napadnutia	7,8	7,6
obeť sexuálneho obťažovania	6,0	12,7
obeť výsmechu a ponižovania	19,3	22,4
obeť šikanovania	10,9	11,3
obeť kyberšikanovania	6,1	4,6
držanie prísnej diéty	16,4	24,3
sebapoškodzovanie	13,1	14,8
nezdravý životný štýl	26,6	43,9

Záver

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že rizikové správanie do určitej miery ovplyvňujú niektoré faktory. Je všeobecne známe, že chlapci majú tendencie správať sa rizikovejšie než dievčatá. Avšak dievčatá sa častejšie stávajú obeťami niektorých sociálno-patologických javov a výraznejšie sa ich týka rizikové správanie spojené so sebapoškodzovaním a nezdravým životným štýlom. Výsledky výskumu zároveň poukázali, že rizikové správanie sa výrazne častejšie objavuje u opýtaných, ktorí majú nevlastného otca alebo matku, prípadne vyrastajú v rodinách len s jedným rodičom. Za významný faktor

---

ovplyvňujúci rizikové správanie adolescentov je možné považovať aj kvalitu vzťahov v rodine. V rodinách, kde neboli vytvorené dobré medziľudské vzťahy, vykazovali deti výrazne viac tendencií k rizikovému správaniu než ich rovesníci, ktorí si s otcom a matkou dobre rozumeli a pociťovali v rodine istotu a bezpečie.

Súhrn

V článku sú prezentované výsledky výskumu realizovaného v roku 2024 zameraného na konzumáciu legálnych a nelegálnych drog. Jeho súčasťou bola aj analýza rodinného prostredia, vzťahy k rovesníkom a skúsenosti s prejavmi rizikového správania.

Abstract

This article presents the results of research conducted in 2024 on the consumption of legal and illegal drugs. It included an analysis of the family environment, peer relationships and experiences with manifestations of risky behaviour.

Literatúra

KREJČOVÁ, L.: *Psychologické aspekty vzdelávania dospievajících*. Praha : Grada Publishing, 2011, ISBN 978-80-247-3474-3

NIELSEN SOBOTKOVÁ, V. A KOL.: *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha : Grada Publishing, 2014, ISBN 978-80-247-4042-3

PEŠEK, R. – NEČESANÁ, K.: *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících*. Praha : MZ ČR v rámci projektu podpory zdraví, 2009. ISBN 978-80-254-5971-3

ŠIRŮČEK, J. – ŠIRŮČKOVÁ, M. – MACEK, P.: *Sociální opora rodičů a vrstevníků a její význam pro rozvoj rizikového chování v adolescenci*. Československá psychologie, 2007, roč. 51, č. 5.

PÉTIOVÁ, M.: *Názory a postoje žiakov základných a stredných škôl ku konzumácii legálnych a nelegálnych drog*. Záverečná správa z výskumu. Bratislava : CVTI SR, 2024.

Dobrovoľníci v Rozvojovom tíme Malý Slavkov

Dobrovoľníctvo je neplatená činnosť vykonávaná v prospech iných, ktorá vychádza z osobného rozhodnutia pomôcť a prispieť k zlepšeniu života v komunite. Ide o altruistickú aktivitu, ktorá podporuje dobro a pozitívne ovplyvňuje spoločnosť. Dobrovoľnícke aktivity môžu byť jednorazové alebo pravidelné, individuálne alebo skupinové a môžu zahŕňať intelektuálnu, aj manuálnu prácu. Dobrovoľníctvo predstavuje zmysluplnú formu trávenia voľného času, najmä pre deti a mládež. Podporuje rozvoj sociálneho cítenia, sebavedomia a rôznych zručností, ktoré môžu mladí ľudia využiť v škole i v budúcom pracovnom živote.

Ponuka dobrovoľníctva

Úrad vlády Slovenskej republiky, konkrétne Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, je prijímateľom **Národného projektu Rozvojové tímy I. (NP RT)**. Jeho neodmysliteľnou súčasťou je práca s deťmi, mládežou i dospelými. NP RT je pilotný projekt strategického významu, ktorého **hlavným cieľom** je zabezpečenie **integrovaného a komplexného prístupu** na zlepšenie životných podmienok v marginalizovaných komunitách. Zameriava sa na riešenie špecifických problémov v obciach zapojených do projektu.

Súčasťou projektu je aj **zapojenie dobrovoľníkov** do aktivít Rozvojových tímov. Cieľom je poskytnúť podporu rôznym vekovým skupinám v oblastiach definovaných v **Stratégii rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030**, ktorá sa sústreďuje na vzdelávanie, zamestnanosť, bývanie a boj proti protirómskemu rasizmu.

Projekt umožňuje vzájomné prepojenie intervencií z **ESF+** a **EFRR**, čím zabezpečuje koordináciu „mäkkých aktivít“ (vzdelávanie, zamestnanosť) s potrebnými **infraštruktúrnymi investíciami** na zlepšenie životných podmienok v dotknutých obciach. V súčasnosti je do NP RT zapojených **60 obcí**, kde pracujú aj dobrovoľníci. K 31. januáru 2025 bolo evidovaných:

Celkový počet dobrovoľníkov: 240

- ▶ Z toho dospelí dobrovoľníci: 120
- ▶ Žiaci základných škôl: 65
- ▶ Žiaci stredných škôl: 45
- ▶ Študenti vysokých škôl: 10

Aktivity dobrovoľníkov zahŕňajú –

dospelí:

- ▶ pomoc pri vzdelávacích aktivitách,
- ▶ príprava občerstvenia a realizácia podujatí,
- ▶ organizácia tvorivých dielní a čitateľských klubov,
- ▶ preventívne aktivity,
- ▶ oprava nábytku,
- ▶ organizovanie besied so spisovateľmi,
- ▶ tvorba umeleckých predmetov a plagátov,
- ▶ pletenie košíkov, varenie a pečenie,
- ▶ skrášľovanie obce;

študenti a žiaci:

- ▶ organizácia tanečných a športových krúžkov,
- ▶ nácvik tanečných choreografií,
- ▶ doučovanie detí,
- ▶ pomoc pri kultúrnych podujatiach (Medzinárodný deň Rómov, Mikuláš, Karneval, MDD, Úcta k starším),
- ▶ animátorské aktivity,
- ▶ príprava divadelných predstavení.

Dobrovoľníci v praxi

Pre lepšiu ilustráciu dobrovoľníckej práce uvidíme príklad **z obce Malý Slavkov**. V Malom Slavkove funguje **ochotnícke divadlo**, ktorého súčasťou je aj **RPP Ján Melcher**. Dobrovoľníci z Rozvojového tímu sa podieľajú na rôznych aktivitách súvisiacich s divadlom – pomáhajú pri výrobe kulís, rekvizít a pri stavbe divadelnej scény.

Divadelné predstavenia síce môžu na prvý pohľad pôsobiť ako bezproblémové, ale za ich uskutočnením stojí množstvo neviditeľnej práce – technické zabezpečenie zvuku, osvetlenie scény, hudobné efekty a celková organizácia predstavenia. Bez dobrovoľníkov by bolo zabezpečenie týchto činností veľmi

---

náročné. Každý účinkujúci má svoje povinnosti – či už pracovné, školské alebo rodinné. Preto sa skúšky často konajú vo večerných hodinách a môžu trvať až do neskorých nočných hodín. Nájsť dobrovoľníkov ochotných venovať svoj voľný čas takýmto aktivitám je výzvou.

Napriek tomu sa v Malom Slavkove podarilo osloviť **šudentku Gabiku Šlebodovú**, ktorá študuje žurnalistiku na Univerzite Komenského v Bratislave. Napriek svojim študijným povinnostiam sa aktívne zapája do divadelných aktivít. Jej obetavosť je veľkým prínosom nielen pre divadlo, ale aj pre celú komunitu. Okrem nej pomáhajú aj ďalší študenti – vysokoškoláci z Košíc a Bratislavy, ako aj dobrovoľníci z Rozvojového tímu. Ich úsilie je príkladom toho, ako môže dobrovoľníctvo posilniť komunitu a vytvoriť priestor na seberealizáciu a rozvoj schopností mladých ľudí.

Záver

Dobrovoľníctvo je mimoriadne dôležitou súčasťou pomáhajúcich profesií. Ponúka príležitosť pre všetky vekové kategórie, aby sa aktívne zapojili do spoločnosti, získali nové skúsenosti a rozvíjali svoje zručnosti. Príbeh dobrovoľníkov z Malého Slavkova ukazuje, že aj malé skutky môžu mať veľký význam pre komunitu.

Denisa Selická
Úrad vlády SR
Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
denisa.selicka@vlada.gov.sk

RT Malý Slavkov
rtmalyslavkov@gmail.com

Pokyny pre autorov

Časopis *Mládež a spoločnosť* uverejňuje články, ktoré sú výsledkom vlastnej činnosti autora. Redakcia predkladá príspevky na posúdenie oponentovi. Rukopisy sa nevracajú. Za obsah textov zodpovedajú autori. Vydavateľ si vyhradzuje právo na formálnu a jazykovú úpravu textu.

Autor článku zodpovedá za to, že rukopis, ani jeho súvislejšie pasáže, neboli nikde publikované a nie sú zaslané do redakcie iného časopisu. V prípade uverejnenia článku v časopise *Mládež a spoločnosť* nebude príspevok znovu publikovaný bez súhlasu vydavateľa.

Pri zasielaní príspevkov prosíme o dodržanie nasledovných pokynov:

- ▶ Príspevky zasielajte vo formáte .doc, .docx, alebo .rtf bez zalomenia riadkov a strán. V prípade programu MS Word používajte implicitnú šablónu „normal“. Nepoužívajte automatické formátovanie, špeciálne fonty, vlastné šablóny a pod., grafickú úpravu jednotnú pre všetky príspevky urobí redakcia.
- ▶ Tabuľky, schémy a grafy môžete zaradiť priamo do textu. Grafy by mali byť vo formáte xls/.xlsx.
- ▶ V odkazoch na literatúru uvádzajte pramene v abecednom poradí. Uveďte iba tie, na ktoré sa v texte odvolávate. Literatúru upravte podľa citačnej normy ISO 690.
- ▶ K rukopisu (okrem informácií a recenzií) pripojte názov príspevku, abstrakt a kľúčové slová v slovenskom a anglickom jazyku.
- ▶ Na konci príspevku uveďte svoje meno, adresu pracoviska a e-mailovú adresu.
- ▶ Celkový rozsah príspevku by nemal prekročiť 20 000 znakov (s medzerami).
- ▶ Autor na konci príspevku napíše prehlásenie, že tento text nebol nikde inde uverejnený.

Príspevky posielajte elektronicky na adresu: *maria.jankova@cvtisr.sk*.